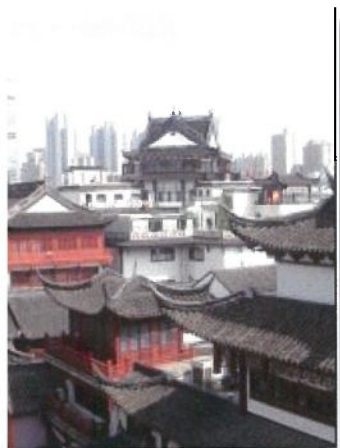

VERSLAG CHINA 2010

11 - 24 SEPTEMBER

A ET A STUDIEREIS

OMSLAG
KUNSTWERK: ZHANG XIAOGANG
FOTO: MARTIN STRAVER

Voorwoord

Voor u ligt het boekje waarin enkele leden van de reis hun ervaringen in woord en/of beeld hebben vastgelegd.

Er is getracht deze ervaringen van de beide groepen naast elkaar te zetten zodat er wellicht een breder beeld ontstaat voor degenen die deze reis niet meemaakten.

In dit verslag wordt niet elk project beschreven dat we bezocht hebben; het is een impressie. Bovendien hebben beide groepen – o.a. wijzer geworden door ervaring van de ander – niet altijd hetzelfde programma gedaan.

Hierdoor komt bijv. het bezoek aan Qingpu er bekaaid af.

Lees dit verslag dan ook met het programmaboekje en de twee gidsen van Beijing en Shanghai bij de hand. (Zie www.aeta.nl/downloads/)

Hoop van harte dat ook anderen veel plezier beleven aan de boekjes en er hun voordeel mee kunnen doen.

[EA]

Het organisatie-team bestond uit:

Evy Augusteijn

Francisca Benthem

Marianne Loof

Adriaan Mout

Ton van Namen

Tjerk Reijenga

Joke Vos

WWW.AETA.NL

GROEP 1

Mariette	Adriaanssen
Ingrid	Alkemade
Evy	Augusteijn
Eduard	Bok
Cees	Brandjes
Francisca	Benthem
Rob	Budding
Henny	Deckers
Anne-Lot	Haag
Gert-Jan	Hendriks
JanWillem	de Kanter
Fransje	Killaars
Leen	Kooman
Herman	de Kovel
Joke	Lanphen
Marianne	Loof
Netty	Mamahit
Adriaan	Mout
Menno	Ongering
Tijmen	Ploeg
Mieke	Poot
Johan	Schepers
Rens	Schulze
Ed	Schwier
Aryan	Sikkema
Corien	Sparnaay
Inge	van der Vlies
Joke	Vos
Marian	van der Waals

GROEP 2

Salomé	Bentinck
Anita	Blom
Marlies	Cordia
Hans	Davidson
Eugène	Franken
Ieke	Frankenmolen
Simone	Gerards
Maarten	Grasveld
Joost	de Haan
Jan	van Hest
Digna	Hiel
Annette	de Koning
Yvonne	Kroese
Jannes	Linders
Wijnand	Looise
Maria	Marechal
Ton	van Namen
Marja	Nevalainen
Hans	van Olphen
Marion	Ottenhof
Marion	Pothoff
Wessel	Reinink
Anja	Reinink-Severs
Marlies	Rohmer
Cok	de Rooij
Bronia	Rosenblat
Erna	van Sambeek
Martin	Straver
Fons	Verheijen
Noud	de Vreeze
Ruud	Wilmink
Jasper	van Zwol

FRANSJE KILLAARS

VERSLAG IN WOORD EN BEELD

Beijing: vluchthaven – CBD – JianWaiSoho – CCTV – Hutong. Bij aankomst worden we bij de uitgang opgewacht door onze beide gidsen: Mourizette en de Chinese gids Wang. Hij spreekt goed Engels maar blijkt ook enkele woorden Nederlands te spreken waaronder de gevleugelde woorden: 'vlag wappert', het teken dat we als groep verwacht worden te verzamelen om hem te volgen. Per bus gaan we naar het eerste onderdeel van het excursieprogramma: Terminal T3, architect sir Norman Foster.

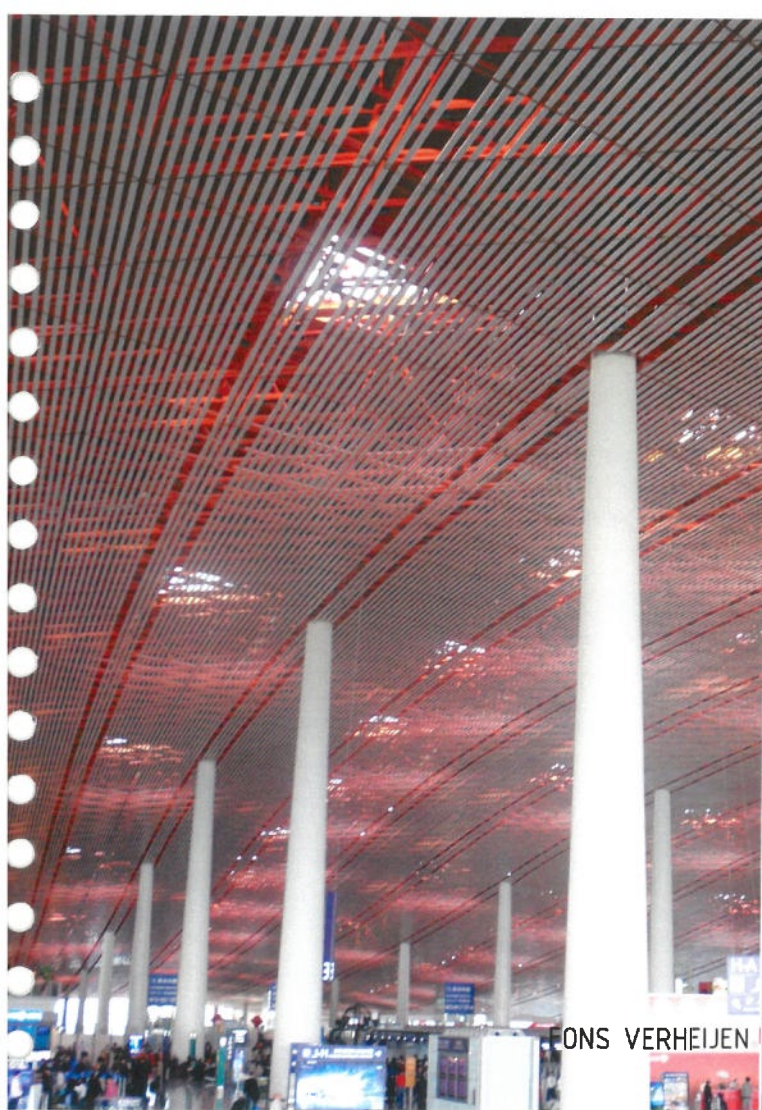

Volgens Foster is de vorm van het gebouw geïnspireerd op de traditionele Chinese cultuur, vanuit de lucht gezien lijkt het op een draak met gespreide vleugels. De kolommen

in de hal verlopen van golden yellow naar imperial red. De terminalhal wordt overdekt door een imposant tweezijdig gekromd dak bestaande uit een ruimtevakwerk. Licht valt door de daklichten en het lamellenplafond. Het laat op subtiële wijze de achterliggende constructie zien. Vertrek en aankomst zijn ondergebracht op verschillende niveaus. Maar in tegenstelling tot – zoals gebruikelijk – de meeste luchthavens komen passagiers aan op het oppertlevel. Zo krijgen ze direct een indruk van de imposante hal als onderdeel van de ontvangst in de Volksrepubliek.

Op weg naar het Central Business District valt op dat er hard gewerkt is aan het aanleggen van nieuwe infrastructuur gecombineerd met veel groen. We nuttigen onze geza-

ONS VERHEIJEN

HANS DAVIDSON

menlijke lunch in een type restaurant waar we gedurende reis nog regelmatig zullen terechtkomen: meerdere verdiepingen met zalen en groepsruimten zijn voorzien van grote ronde tafels met een draaiplateau. In hoog tempo worden de gerechten geserveerd, de soep als laatste.

Na de lunch bezoeken we de volgende drie projecten:

Jian Wai Soho, architect Riken Yamamoto.

Het plan bestaat uit negen torens met daarin appartementen, kantoor en winkelruimte. De torens variëren in hoogte die oploopt naar het noorden tot maximaal 100 meter. Alle torens zijn onder een hoek van 25 graden gedraaid t.o.v. het stedelijk grid. Bijzonder veel aandacht is besteed aan de maaiveldinrichting met hoogwaardige bestrating, gazons

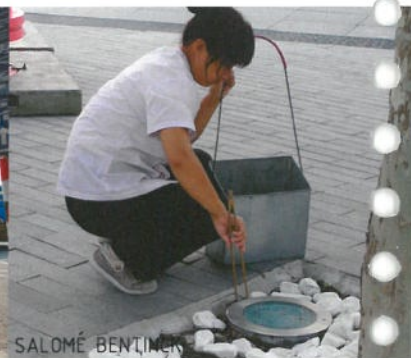
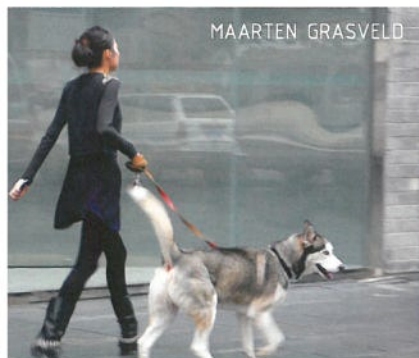
en bomen. Gecombineerd met doordachte overgangen in gebouwschaal ontstaat zo een aangenaam verblijfsklimaat tussen de generieke torens. De plinten van de torens en de kleine blokjes zijn geprogrammeerd met retail. Dit is in de patio's doorgezet dat zorgt voor activiteit en levendigheid in het voor publiek toegankelijke deel van het project.

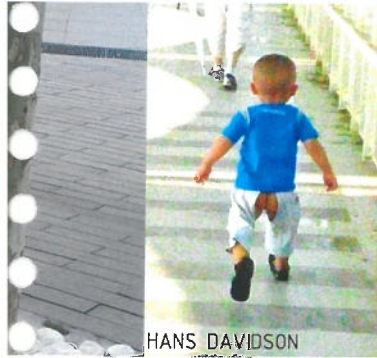
Yin Tai center, architect John Portman and associates. Dit complex bestaat uit een woontoren geflankeerd door twee kantoorstorens. De torens staan op een onderbouw bestaande uit meerdere lagen retail. Het winkelaanbod en het daarmee onvermijdelijk samenhangende interieur is overduidelijk afgestemd op Beijings rijke bovenlaag. ✍️

JAN VAN HEST

HANS DAVIDSON

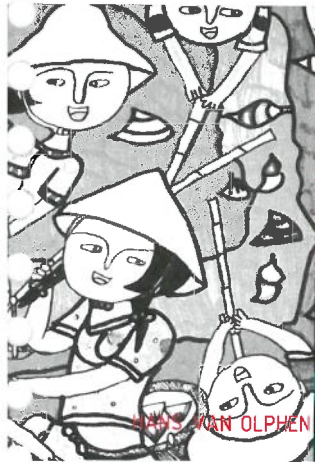
RUUD WILMINK

RUUD WILMINK

JOOST DE HAAN

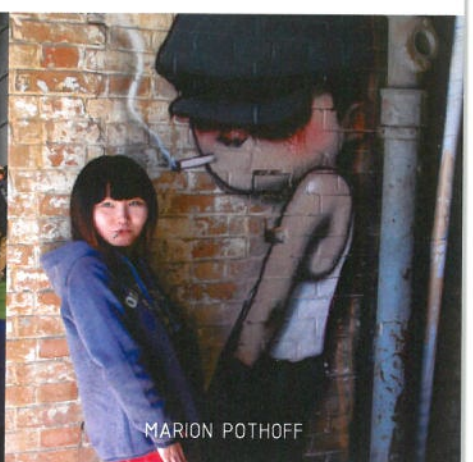
HANS VAN OLPHEN

JASPER VAN ZWIJN

RUUD WILMINK

MARION POTHOFF

 Hotel Kapok, ontworpen door Kengo Kuma, een aanrader! De Verboden Stad en omgeving en de Lamatempel. Niet te missen!

Het 'plein van de hemelse vrede' is pas in 1950 ontstaan door sloop van het regeringscentrum dat buiten de Verboden Stad lag. Zo is een centrale plek gemaakt voor massabijeenkomsten (1 mln. mensen) en later een prominente positie voor het mausoleum van Mao. Het grootste plein ter wereld. Het ligt op de centrale as van Beijing en de Verboden Stad. Het karakter voor 'China' is een rechthoek in het midden doorsneden door een verticale lijn dat een pictogram is voor het 'Rijk van het Midden'. Hier is dus het midden van het midden, het centrum van de oude en waarschijnlijk ook de wereld in de toekomst. Aan de zijkant het parlamentsgebouw met vergaderzaal

voor 10.000 zitplaatsen en een dinerzaal voor 5000 mensen. We zien de plaats waar de tanks in 1989 aan kwamen rijden om de studentenopstand neer te slaan en (tijdelijk) werden tegengehouden door een moedige man. En de tribunes waar hoogwaardigheidsbekleders de parades kunnen bekijken. We gaan naar binnen de 'verboden stad' in, die 600 jaar geleden is gebouwd en waar vroeger alleen concubines, dienaressen en eunuchen mochten komen. En natuurlijk hoge gasten. Er woonden 24 keizers. De oriëntatie is naar het zuiden. De rug is gericht op het noorden waar de koude wind vandaan komt.

Sinds Mao is de Verboden Stad een museumcomplex dat voor publiek is opengesteld.

We komen zeer onder de indruk door de prachtige sequentie van ruimten, gebouwen, symmetrie, niveauverschillen, kleuren, details, bruggen, trappen enz. Is dit inderdaad de kosmische orde?

De omsloten hoven en de centraal geplaatste gebouwen hebben prachtige poëtische namen. De hal bij de achteringang van de Verboden Stad was de plek waar de toekomstige concubines van de keizer werden beoordeeld en geselecteerd. De naam van die poort was: 'Hal van hoge verwachtingen'. Later genoemd: 'Paviljoen om naar het licht te worden geleid'.

Een detail: de keizer werd in een brede draagstoel vervoerd. De centrale trappen hebben een niet beloopbaar rijk beeldhouwde hellingbaan met aan weerszijden brede trap-

HANS DAVIDSON

pen voor de dragers.

Een van die hellingbanen is in 1761 gemaakt uit een massief stuk natuursteen van ca 17 m. lang en 3 m. breed en 1,70 m. dik. 200 ton zwaar. Uitgehakt en vervoerd over de 's winters bevroren weg waarover water werd gesprengeld.

Lama tempel. Gebouwd in 1694 als onderdeel van de stadsmuur. Later veranderd in de tempel voor het Lamaïsche toen de daar geboren vierde zoon van de keizer, keizer werd.

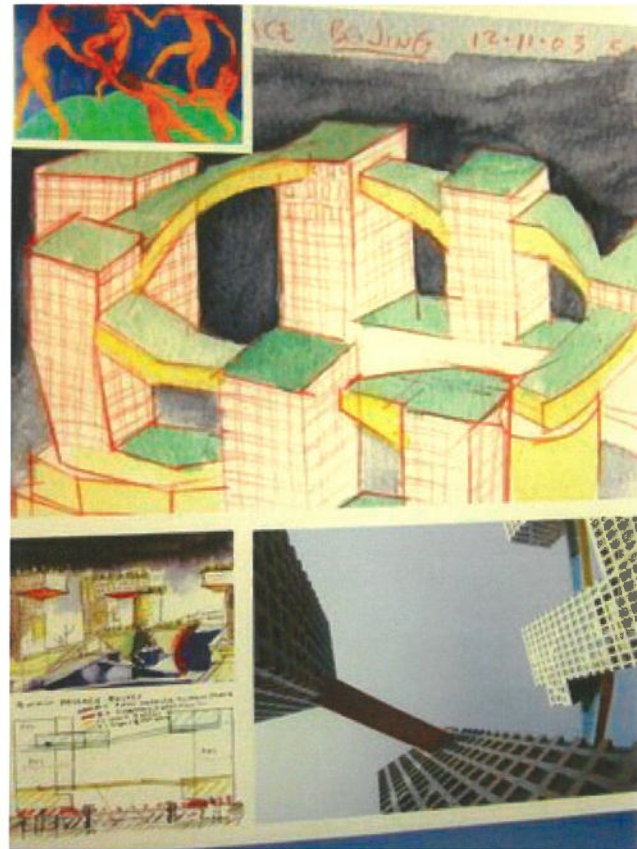
Klooster voor honderden Tibetaanse monniken en nonnen.

De houten zuilen zijn gepleisterd en gelakt.

De ruimtelijke structuur is veel intiemer dan de Verboden Stad. Niet gericht op machtsvertoon.

Linked hybrid, ontworpen door Steven Holl. Geïnspireerd op het schilderij 'de dans' van Matisse.

Bedoeld als een open gebied met voorzieningen voor een stadsdeel. Nu een 'gated community' van dure appartementen-

TON VAN NAMEN

ten met onrendabele voorzieningen zoals een bioscoop met 3 zalen, bibliotheek, designwinkels enz.

Sanlitun complex. Het hele gebied is ontworpen door Kengo Kuma. Een hele wijk wordt ge-upgraded. Delen nu gestoopt, de rest later. Twee winkelcentra en een hotel. Aantrekkelijke gebouwen, plezierige buitenruimten. Het 'Opposite House Hotel' met lang neerhangende gazen lappen maakt een grote indruk. ✍️

Sanlitun Soho. Torens en lagere gebouwen met gebogen, glimmende gevels. Nog niet helemaal voltooid. De buitenruimte is ook hier zorgvuldig ontworpen met een lange waterpartij die langs de trap een cascade vormt en later een slingerende route op grind. De ronde vormen maken eerder de indruk om de bezoekende voetganger af te stoten dan te omhelzen. ✍️

EDWARD (CHINESE GIDS IN SHANGHAI, GROEP 1) VERTELT IN DE BUS OVER DE GESCHIEDENIS VAN DE WESTERSE INVLOED. HET VANGT ALLEMAAL AAN MET BRITTEN DIE VANAF 1840 IN KANTON (BIJ HONGKONG) VANUIT EEN CONCESSIE HANDEL DRIJVEN. DEZE HANDEL RAAKT ECHTER FAILLIET OMDAT DE HANDELSBALANS NIET IN EVENWICHT IS. DE BRITTEN WILDEN THEE, ZIJDE EN PORSELEIN EN DE CHINEZEN HADDEN WEINIG NODIG UIT HET WESTEN. DE ENGELSEN BESLUITEN DAAROP – IJVERIG GEHOLPEN DOOR HOLLANDSE HANDEL – OPIUM TE IMPORTEREN NAAR CHINA EN MAKEN DOELBEWUST SCHANDALIG GEBRUIK VAN DE VERSLAVING. ALS DIT DE CHINEZEN TOT MISDADEN EN ZELFS MOORDEN AANZET OM AAN DRUGS TE KOMEN, GRIJPT DE KEIZER IN EN VERBRANDT ALLE OPIUM. DE BRITTEN ZIJN WOEDEND EN BESLUITEN TOT EEN OORLOG OM DE BRITSE BELANGEN TE VERDEDIGEN.

HOEWEL DE CHINEZEN HET BUSKRUIT AL VELE EEUWEN EERDER ONTDEKTE, BLEEK DE REIKWIJDTE VAN DE ENGELSE BOMMEN TWEE KEER ZO GROOT. DE KEIZER MOEST ZICH GEWONNEN GEVEN IN NANJING. DE BRITTEN DWONGEN DAAROP CONCESSIES AF DIE LEIDDEN TOT MEER GEBIEDEN WAAR HANDEL GEDREVEN WERD ONDER DE ENGELSE WETGEVING. LATER VERPLAATSTE ENGELAND HAAR CONCESSIES NAAR SHANGHAI IN VERBAND MET DE STRATEGISCHE LIGGING AAN DE RIVIER. ZIJ OPENDEN VIJF

HAVENS.

LATER KOMEN OOK DE FRANSEN EN DE AMERIKANEN. DE FRANSEN VERKRIJGEN IN 1851 EEN CONCESSIE VAN SLECHTS 1 KM². DE FRANSE VERTEGENWOORDIGER MONTIGNE ONDERHANDELT ECHTER ZO SLIM DAT ZIJ ZICH IN 1920 TOT DE GROOTSTE CONCESSIE ONTWIKKELEN. ALS DE AMERIKANEN SAMENGAAN MET DE BRITTEN, DOEN DE TROTSE FRANSEN NIET MEE. EEN GRENS TUSSEN DEZE GEBIEDEN WERD GEVORMD DOOR EEN MEANDERENDE RIVIER DIE NU PLAATSGEMAAKT HEEFT VOOR EEN ELEVATED HIGHWAY. DE CONCESSIES VIENEN ONDER HET RECHT VAN HET BETREFFENDE LAND, DAARDOOR WAS HET NODIG OM VOORTDUREND GRENSOVERGANGEN TE PASSEREN BINNEN DE STAD.

TIJDENS DE 2E WERELDOORLOG BEZETTEN DE JAPANNERS CHINA. CHINEZEN WERDEN NIET TOEGELATEN IN DE CONCESSIE TIJDENS DE JAPANSE BEZETTING. DE EUROPESE CONCESSIES FUNCTIONEERDEN ALS REFUGIUM. IN HET HOTEL HANGT EEN FOTO WAAROP EEN GROTE MASSA CHINEZEN OVER DE NAAST HET HOTEL GELEGEN BRUG IN DE CONCESSIE PROBEREN TE VLUCHTEN. DE JAPANNERS BLIJKEN WREDE OVERHEERSERS, ZOALS DE NANJING GROEP LATER OOK GEPRESENTEERD KRIJGT IN HET MEMORIAL. CEES BRANDJES

SOHO small offices home offices

'Small Offices Home Offices' is een concept dat overgenomen is van Japan, volgens sommigen van de V. S. Het maken van efficiënte, multifunctionele ruimten sluit goed aan bij de Chinese manier van ondernemen.

De SOHO ontwikkelingen worden vaak gemengd met 'gewone' appartementen. In het door ons bezochte project Jianwai SOHO waren de meeste torens appartementengebouwen.

SOHO in China is een projectontwikkelingsbedrijf en wordt geleid door mevrouw Zhang Xin, ze richtte het bedrijf op in 1995 samen met haar man.

SOHO is de grootste projectontwikkelaar in Beijing en de grootste beursgenoteerde ontwikkelaar in Azië. Zhang Xin ontwikkelde de concepten voor alle 'SOHO' projecten in China, met telkens een zorgvuldig evenwicht tussen esthetiek en commercie. Daarnaast heeft ze een aantal andere beeldbepalende projecten in China gerealiseerd waaronder

de 'Commune by the Great Wall'.

In China komt er sneller een kantoor in een woning (andersom waarschijnlijk ook). In het bestemmingsplan wordt de bestemming wonen of kantoren niet vastgelegd en de bouwaanvraag is minder specifiek (info van Tjerk Reijenga). In de Vertical Courtyard Apartmenttoren waar we op goed geluk naar binnen gingen zagen we een kantoor met een bijna lege slaapkamer ernaast.

Openbare ruimte

Opvallend vond ik de vaak zorgvuldig vormgegeven openbare ruimte en het intensieve gebruik daarvan: of het nu de Tai Chi was die we zagen vanuit de bus, het dansen van oudere dames op straat, het kaarten op de rand van de langste gang in het Zomerpaleis, het picknicken of de vele bankjes, misschien zelfs 's winters verwarmd.

In China vindt het leven meer plaats op straat, in parken of op pleinen. De achtergrond hiervan is waarschijnlijk ook dat ze klein - of misschien soms helemaal niet - behuist zijn. De mensen voelen zich er thuis; zo thuis dat ze het ook geen punt vinden er in slaap te vallen of zich net als thuis niet netjes te gedragen.

groep om je in de openbare ruimte 'netjes' te gedragen

Openbare ruimte: bomen en plantjes

Of het nu oude gestutte bomen waren met bordjes dat die net zoveel waard zijn als een oud gebouw, of bomen waarvan de stam met doek was omwikkeld om die tegen de zon te beschermen, jonge bomen die van hele staketsels waren voorzien om ze de eerste levens jaren door te halen, overal zag je de aandacht en eerbied voor de bomen.

Openbare ruimte: collectieve ruimten

'Gated communities' bestaan in China al heel lang. Van oudsher waren er al poorten die toegang gaven tot buurten en erven. Iedereen woonde achter een of meerdere poorten. Chinezen lijken de openbare ruimte intensiever te gebruiken dan de gemeenschappelijke ruimten achter hun hekken of poorten.

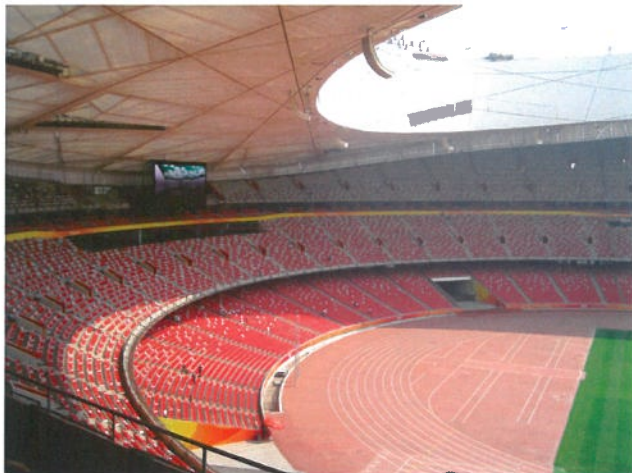
In bijvoorbeeld de Franse concessie waar de straatjes achter hekken liggen worden de 'gemeenschappelijke' ruimten noch goed vormgegeven noch intensief gebruikt. Volgens TjerK Reijenga willen Chinezen naar die plekken waar veel mensen zijn. Zo'n gemeenschappelijke ruimte waar je met de burens verkeert is wellicht te benauwend.

Het was een prachtige dag: strakblauwe hemel en een lekkere temperatuur.

Ik was benieuwd of mijn hoge verwachting van het Olympisch Stadion uit zou komen.

We bezochten die dag een prachtig zwembad, een interessante bibliotheek, een verstilde christelijke kerk, een imposant zomerpaleis, maar voor mij was het Olympisch Stadion met afstand het hoogtepunt.

Van buiten één groot spektakel, van binnen imposant en

functioneel, een topprestatie: allemaal ingrediënten die de Olympische Spelen willen uitdragen.

Ik begreep voor het eerst wat een sporter nastreeft. Jarenlang trainen, jarenlang afzien, een bijna asociaal leven met maar één doel, het bereiken van het grootste mondiale sport spektakel en die persoonlijke topprestatie.

Ik zat daar – ondanks de hitte – met kippenvel, want zelden zag ik een gebouw wat zo functioneel en zo emotioneel is

FONS VERHEIJEN

JASPER VAN ZWOL

 We konden uitslapen! En dienden pas om 8.15 uur in de bus te zitten.

's Ochtends een andere groep Hollandse architecten in het hotel ontmoet. Het lijkt alsof de architecten collectief aan het reizen zijn gegaan (zeker tijd genoeg). Zij gingen wél op de fiets, Hollandser kan het natuurlijk niet!

Het werd een echt cultureel dagje. De stad werd, door de smog, geheel aan het zicht onttrokken.

Tijdens de busrit vertelde de gids (Wang) zijn levensgeschiedenis, veel honger en om de taal te leren het woordenboek (China heeft ca 15.000 tekens) meerdere malen overgeschreven!

Pas na de dood van Mao (1976) is hij tot bloei gekomen. Hij werd leraar Engels, na 2 jaar studie. De grootste doodzonde was als het rode boekje vergeten werd! Sinds 1990 is hij reisleader binnen Beijing en pas door ons kwam hij in de periferie.

Na ruim een uur rijden bereikten we het Songzhuang district en werden daar ontvangen door een gids die, door de zenuwen wellicht, een volstrekt onverstaanbaar Engels sprak.

Bij de ontvangst op het informatiecentrum werden we verrast door een indrukwekkend snelle presentatievideo. Enkele gegevens: Het terrein omvat 14.6 km² en er wonen 4.000 kunstenaars. Binnen dit district zijn naast enkele kunstenaarsdorpen diverse art centra en een museum, Sunshine genaamd, te vinden. Dat belooft véél!

De eerste stop was het Gedun Choephel waar vooral de kunst uit

Tibet werd gepresenteerd

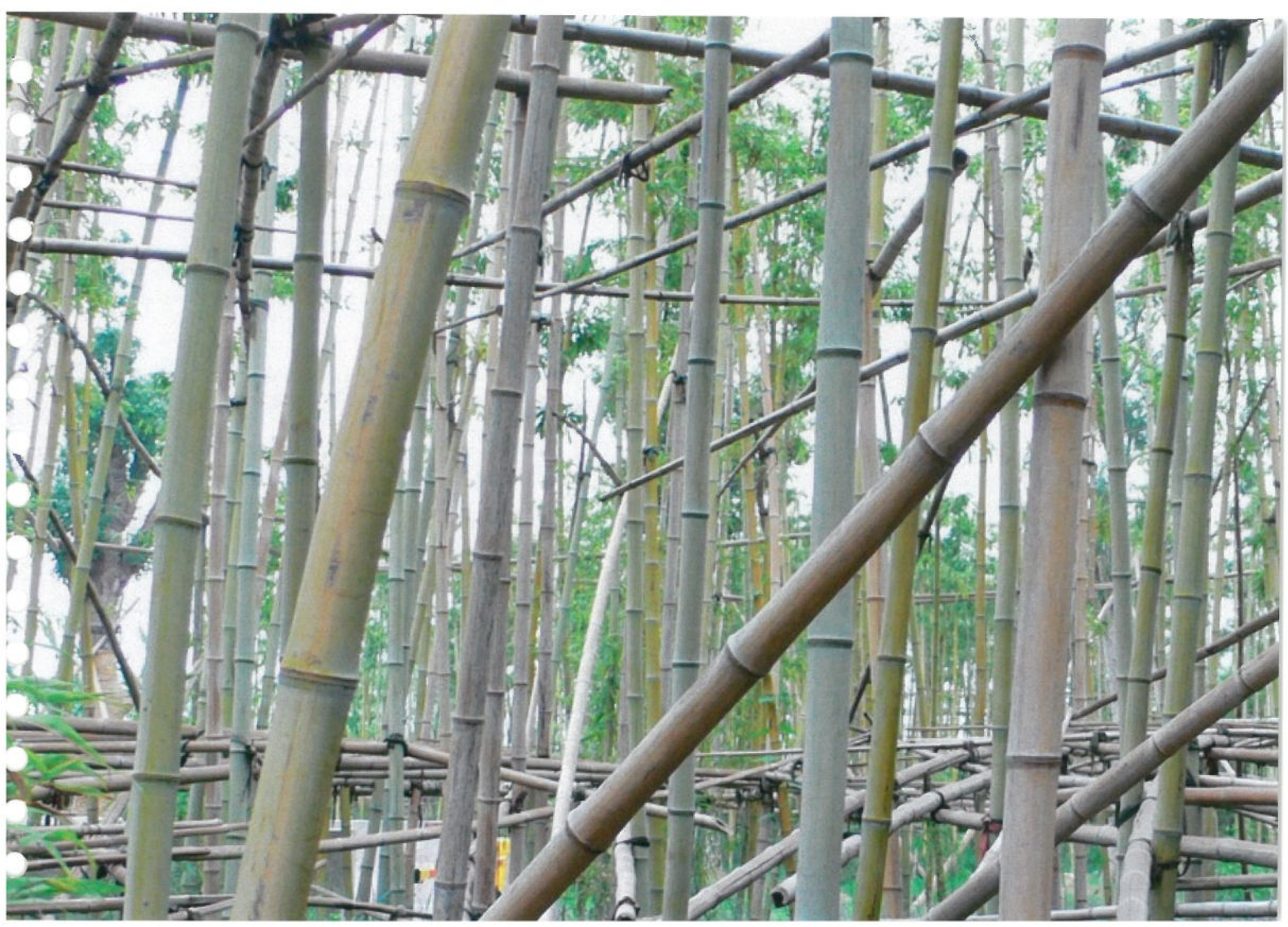
De staat van het gebouw (2003) liet nogal te wensen over. Zoals zo vaak in China. De koeienpoep als kunst tegen de wand en de 'tekens' op de 1e verdiepingvloer maakten vooral indruk.

Toen naar het Sunshine museum van Songzhuang, een oude fabriek, voorzien van een buitenbekleding van gemetselde cilinders (sinds 2008) en een markante buitentrap. Met wisselende 'cross over' tentoonstellingen. De huidige expositie kwam o.a. uit Italië (overigens niet echt mooi werk). Toevallig ontdekte een alerte medereiziger een terra cotta legertje in de buitenopslag. We werden helaas te snel weggestuurd door een nogal strenge beheerder dus of het echt of namaak is was niet te constateren.

Op naar het Xiaopu art center. Geheel nieuw en uit veel kit en glas opgetrokken en, hoewel het in 2006 gerealiseerd werd gerealiseerd, in slechte staat.

Onderweg nog een aantal gestapelde zwart geschilderde depressief makende volumes, een zgn. art village, bezocht, met weliswaar grote presentatieruimtes maar verder zeer gesloten van karakter.

Een soortgelijke 'village' als buurdorp gerealiseerd. Dit keer in metselwerk, geheel leeg overigens, of het nieuw was werd niet duidelijk. De veroudering had in ieder geval al wel toegeslagen.

Geen tijd om ergens te lunchen, dus... een heerlijke - dit keer niet Chinese - lunch, nl. gewoon brood, fruit etc. Genieten gewoon.

Na deze korte onderbreking het Today Art museum bezocht. De voorgevel suggereerde alsof het aanwezige metselwerk meerdere malen hersteld was. Het museum was gesloten m.u.v. een in aanbouw zijnde kioskvormig bouwwerk op het voorplein vervaardigd uit oude deuren c.q. ramen. Toch nog even via een levensgevaarlijke ramp, waarvan de leuning deels was verwijderd, naar de entree gelopen. Het leven blijft vol risico's maar verder weinig te beleven. Tot opluchting van velen was de coffeeshop wel open met heerlijke cappuccino. Deze wel heel moderne omgeving was geheel in thermisch verzinkt staal vormgegeven. Zelfs de pisbakken! Een leermoment was dat je dat beter niet kunt doen.

Toen na een kort staapje in de bus naar de Temple of Heaven. Deze in 1420 (Ming Dynastie) gebouwde en in de 16e eeuw herbouwd, indrukwekkende tempel 'waar de hemel en de aarde' elkaar ontmoeten. Dit complex is volgens de gids in elkaar gezet zonder spijkers en schroeven (die bestonden toen wellicht ook niet) en uiteraard gebouwd voor de keizers (als zoon van god). We konden vrij rondlopen! We waren al wel tamelijk moe van alle voorgaande indrukken.

Voordat we de zuidelijke entree binnen gingen heb ik nog een wel heel aardse wedstrijd verloren van Cees Brandjes onder het motto 'wat is de goedkoopste Rolex van China'.

Ik dacht op winst te staan met 15 yuans (ca 1,5 euro) Cees betaalde uiteindelijk ca 1 euro, hij moest er wel 2 kopen!

De indrukwekkende tempel bestaat uit: een entree aan de zuidzijde voor meditatie en service. De hoofdkleur is blauw (van de hemel) in een prachtige rechthoekige ruimte (de aarde is rechthoekig) met een cirkelvormig altaar. Er was tevens een enorme vuurplaats met de mogelijkheid een hele koe te offeren. Via een lange axis werden we

JASPER VAN ZWOL

(met vele chinezen) geleid naar een volgend rechthoekig voorplein met aan beide zijden rechthoekige gebouwen en in het midden een ronde (de hemel is rond) tempel op een hoog trapvormig basement. Indrukwekkend mooi gemaakt en gedecoreerd. Aansluitend aan de achterzijde van deze tempel kwamen we in een overdekte allee waar de chinezen met hun favoriete hobby bezig waren nl. gokken, via kaarten, dobbelstenen etc. Zeer levendig en gelegen in het Tiantan park waar ik vurig hoopte om de door Wang beloofde 'uitgelaten' vogeltjes van Beijing te zien zou krijgen. Echter de vogeltjes zijn er uitsluitend in de ochtend.

Na de 'zoveelste' Chinese maaltijd dat altijd op een ronddraaiend plateau wordt gepresenteerd waarop naast de rijst verschillende gerechten worden geplaatst vaak eindigend met vis en daarna een zeer waterige soep moesten we ons nogal haasten om in het Grand Theatre van Paul Andreu een muziekvoorstelling van het NCPA orkest aan te horen.

Het theater is indrukwekkend en ligt er als een prachtig metaal ei, omgeven door water. En ja zelfs op de ondergrondse doorgang was door een glazen dak het water waarneembaar. Het grote meer werd door de bewoners uit de omgeving duidelijk gebruikt als ideale plaats om te joggen (of te flaneren). Het theater is indrukwekkend. Paul is een man van veel materiaal, veelal marmer en een extreem dure uitstraling. In het complex zijn 2 'kleine' zalen en 1 grote zaal gehuisvest. Alles enigszins gedrukt in de toch strenge vorm van het ei. Voor de muziek had ik geen ruimte meer, na de tweede pauze heb ik opgelucht de zaal verlaten. Heerlijk door de enorme

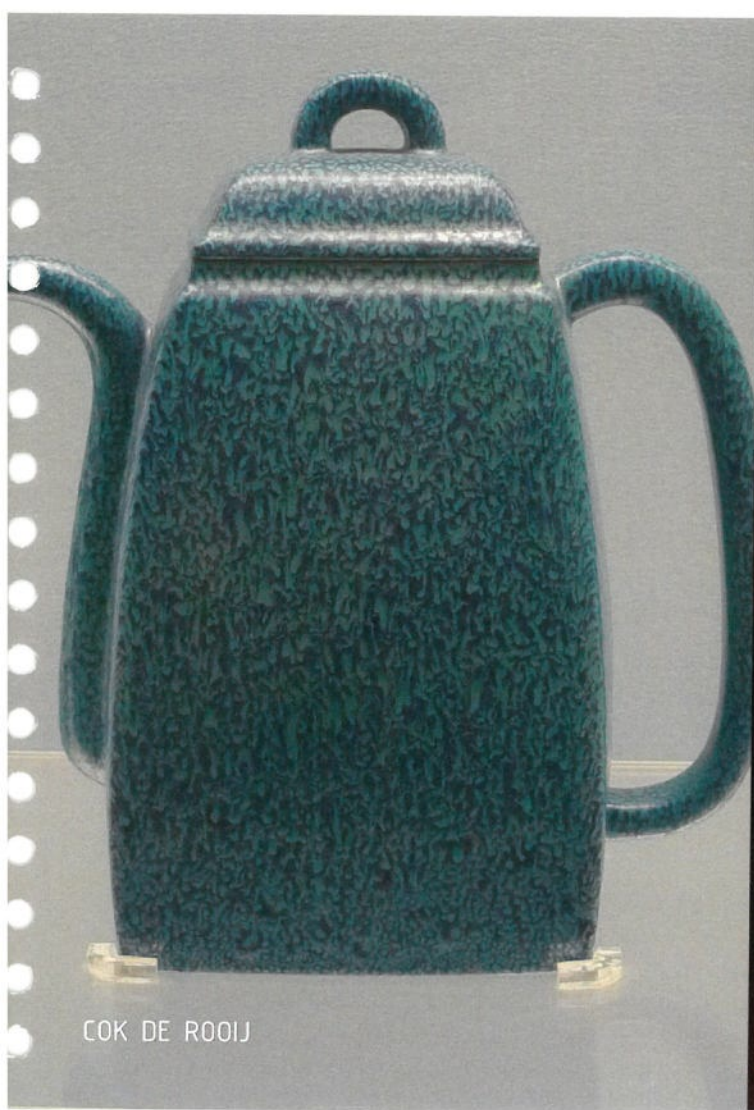
foyer geslenterd en de andere zalen bezocht en toen, na enige moeite de uitgang gevonden. Op naar de heerlijke buitenlucht!

Nog zeer veel mensen op straat en zodra je uit de sfeer van dit megalomane bouwwerk kwam werkte het werkelijke China, met stoffige huisjes, als een verademing voor me.

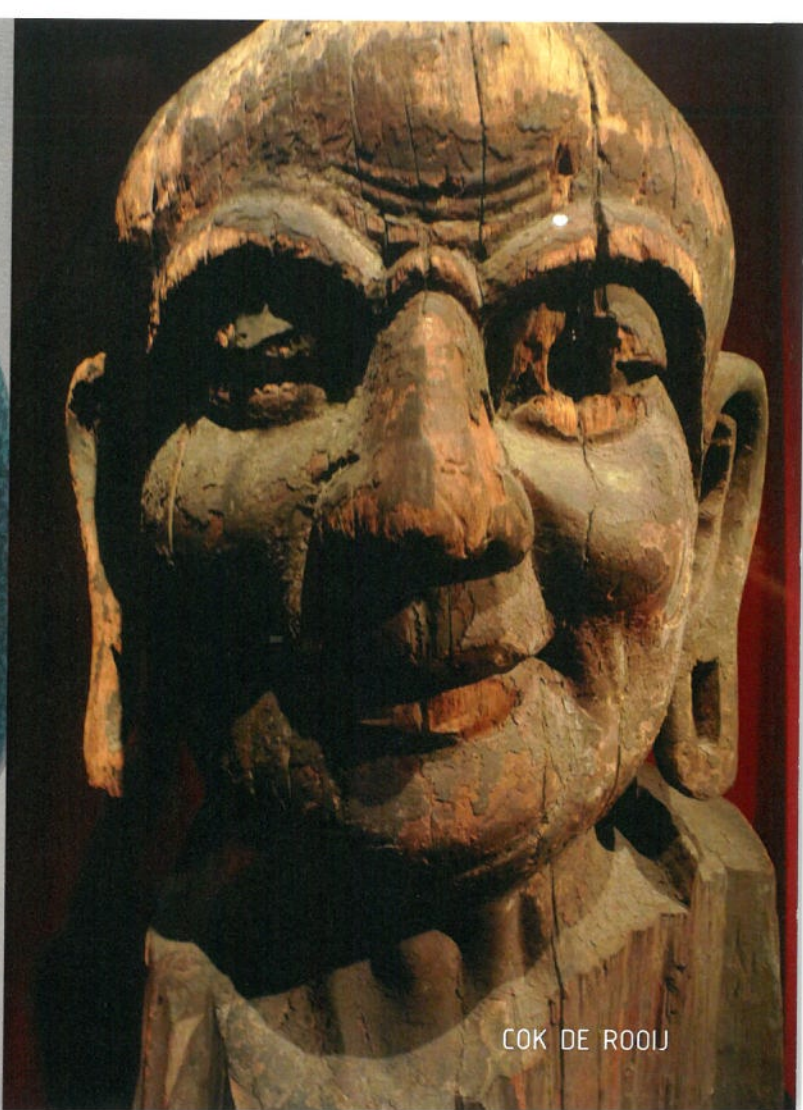
Met de taxi naar het hotel, alleen, nog even aan de overkant van ons hotel van een heerlijk biertje genoten, waarbij de andere architecten-excursiegroep aansloot en het nog heel gezellig werd.

Het was me het dagje wel! 🍷

COK DE ROOIJ

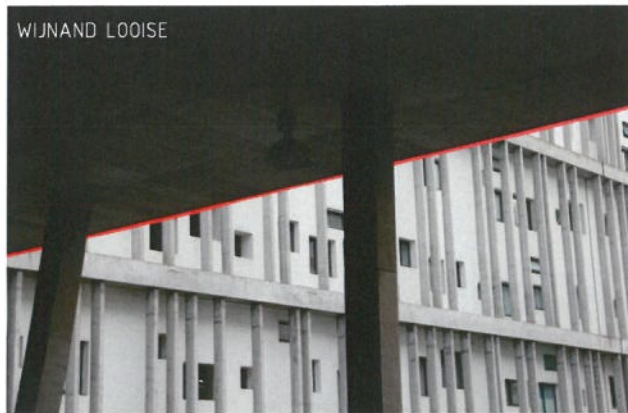

COK DE ROOIJ

JANNES LINDERS

WIJNAND LOUISE

ERNA VAN SAMBEEK

MARLIES ROHMER

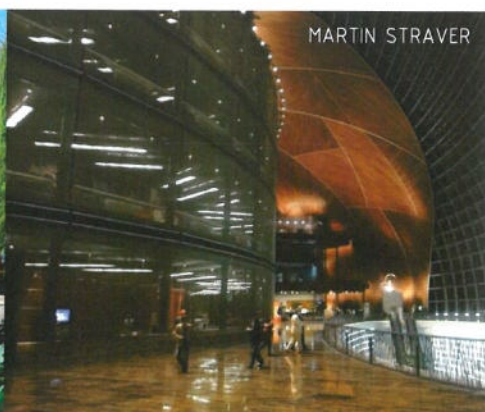
MAARTEN GRASVELD

NOUD DE VREEZE

MARTIN STRAVER

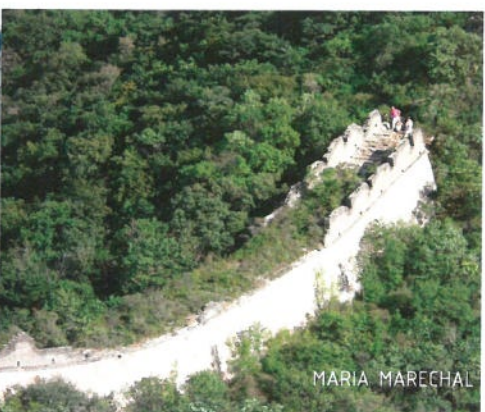
MARJA NEVELAINEN

HANS DAVIDSON

MARIA MARECHAL

Donderdag 16 september kregen we in de bus Echo als sprekerster, Sum Weiling Echo voluit. Een enthousiaste lokale studente. Zij vertelde over de structuur van Beijing: rechthoeken, 4 poorten voor iedereen, 9 poorten om in een meer select deel te komen. We gingen naar kunstenaarswijk 798, mooie cijfers, maar het getal had niets met de poorten te maken of met de traditionele betekenis van cijfers. Zo maar een getal, een straatnaam. Het was een oud fabrieksterrein, gekraakt indertijd, door kunstenaars. Bij de ingang zat een groep mensen te kletsen. Het bleken demonstranten voor een hoger loon te zijn. Dat kan dus, we moesten wel doorlopen. Het industrieterrein was een soort Montmartre geworden, portretschilders, nette galeries en bij de ingang een slogan.

Er waren hier en daar nog tekens van de oude Sovjetbouw van de fabrieken voor de arbeiders. De arbeiders, wel al een eeuw met lunchtijd, aten in de werkruimtes op de karretjes voor het laden en lossen. Geen kantines. Zware giet-

ijzeren beelden werden door mannen gepoetst en op karretjes gekieperd. Beelden van Chinees porselein. De eigen geschiedenis is sterk aanwezig.

Hier wordt in ieder geval goed voor kunstenaars gezorgd. Blijkens recente krantenberichten houdt dat de eerste 5 jaar niet op. Er zouden ook nog plaatsen zijn die voor meer beginnende kunstenaars bedoeld waren. De prachtige wijken, welke was mooier: de grijze of de rode, waren allemaal woon- en werkplekken voor min of meer gearriveerde kunstenaars. Het lag misschien aan de huurprijzen. Voor de toegang tot de volgende wijk, Caochangdi art zone, ook speciaal voor kunstenaars mede gefinancierd door Weiwei hing een groen banier: Art, Harmony, Joy, Justice, Abundance, Peace.

We liepen door een woonwijk, waar boven de straten zware trossen kabels hingen. In ateliers van rood baksteen werkten en woonden gesette kunstenaars, vertelde Joke Vos. Op zoek naar de

MARLIES ROHMER

arbeider-kunstenaar gingen we naar een volgende deel. Grijs baksteen, een paar rode bakstenen hier en daar moesten ons eraan herinneren dat er ook een binnenkant was. Nataline Colonello van Galerie Ursmeile gaf ons tekst en uitleg over de prachtige tekeningen van Shan Fan, ad minimaal 3500 Euro.

Ze organiseren studiebeurzen voor buitenlandse kunstenaars (www.galerieursmeile.com). Aan de overkant van de straat dreef een vrouw een galerie, met ook Chinees antiek. Zij huurde van X die van IJ huurde die weer zijn huur aan de staat betaalde. Alles bij elkaar een duidelijk voorbeeld van creative industries: een bloeiende handel in kunst, gefaciliteerd door de staat en prettig voor iedereen. Er was veel kunst. Chinese kunst. Op Miro, Matisse, Renoir en andere Europese kunstenaars geïnspireerde kunst. Zij

hebben goed gekeken en wat weten we hier van het maken van karakters?

Dat was Beijing, zo veel en zo weinig gezien. Zwaar onder de indruk van wat er allemaal gebeurt. We gingen weer op weg, naar de commune bij de grote muur, via de graftombes van de Mings. Mist en regen. We leerden, alweer van Joke, iets over Feng shui, de 5 elementen die de Qi (energie) moeten stimuleren en harmonie moeten brengen.

De Mingtombe waar de laatste keizer zich volgens de regels had laten begraven. Voor de tombe een lange rij witte beelden, mensen en dieren, en stalletjes waar massaal papaplus's werden gekocht. Het landschap in nevelen gehuld. ✍️

MARLIES ROHMER

De dag startte in de regen en een grijze wolkenluiser die het uitzicht op de waarschijnlijk zeer mooie omringende natuur volledig belemmerde, dit nadat wij de vorige avond al in het donker en met stromende regen bij de Commune by The Great Wall aangekomen waren.

De Commune by The Great Wall is ontstaan uit een privé initiatief van Mrs. Zhang Xin die 12 Aziatische architecten opdracht had gegeven een woonhuis/logeerunit te ontwerpen, die dé ideale commune zouden moeten verbeelden. Dit alles gelokaliseerd vlak bij de Chinese Muur hetgeen het idealistische idee een nog sterker Chinees imago geeft. Het commune idee is echter door de tijd achterhaald en thans wordt het complex geëxploiteerd als luxe hotel, terwijl er naast het oorspronkelijke aantal van 12 huizen (incl. het Clubhouse), nog 30 huizen bijgebouwd zijn, zodat het complex thans uit een tweeënveertigtal gebouwen bestaat. Naast nieuwe ontwerpen, zoals het Farmhouse, zijn er ook veel kopieën van de oorspronkelijke 12 ontwerpen neergezet. Het complex bevat thans zo'n 200 hotelsuites. Onderstaande foto's zijn door het slechte weer van mindere kwaliteit. Bovendien niet compleet aangezien door de beperkte tijd en de over het grote terrein verspreide paviljoens wij niet in staat waren alle huizen te bezoeken. Voor uitgebreidere informatie: zie het AetA programma-boekje en de website van de Commune bij The Great Wall, www.commune.com.cn

De oorspronkelijke 12 ontwerpen zijn:

Suitcase House	architect Gary Chang	Hongkong
Furniture House	architect Shigeru Ban	Japan
See and Seen House	architect Cui Kai	China
Airport	architect Chien Hsueh-Yi	Taiwan
Distorted Courtyard House	architect Rocco Yim	Hong Kong
Cantilever House	architect Antonio Ochoa	China
Bamboo Wall House	architect Kengo Kuma	Japan
The Shared House	architect Kanika R'Kui	Thailand
The Twins	architect Kay Ngee Tan	Singapore
Forest House	architect Nobuaki Furuya	Japan
Split House	architect Yung Ho Chang	China
The Clubhouse	architect Seung H-Sang	South Korea

JANNES LINDERS

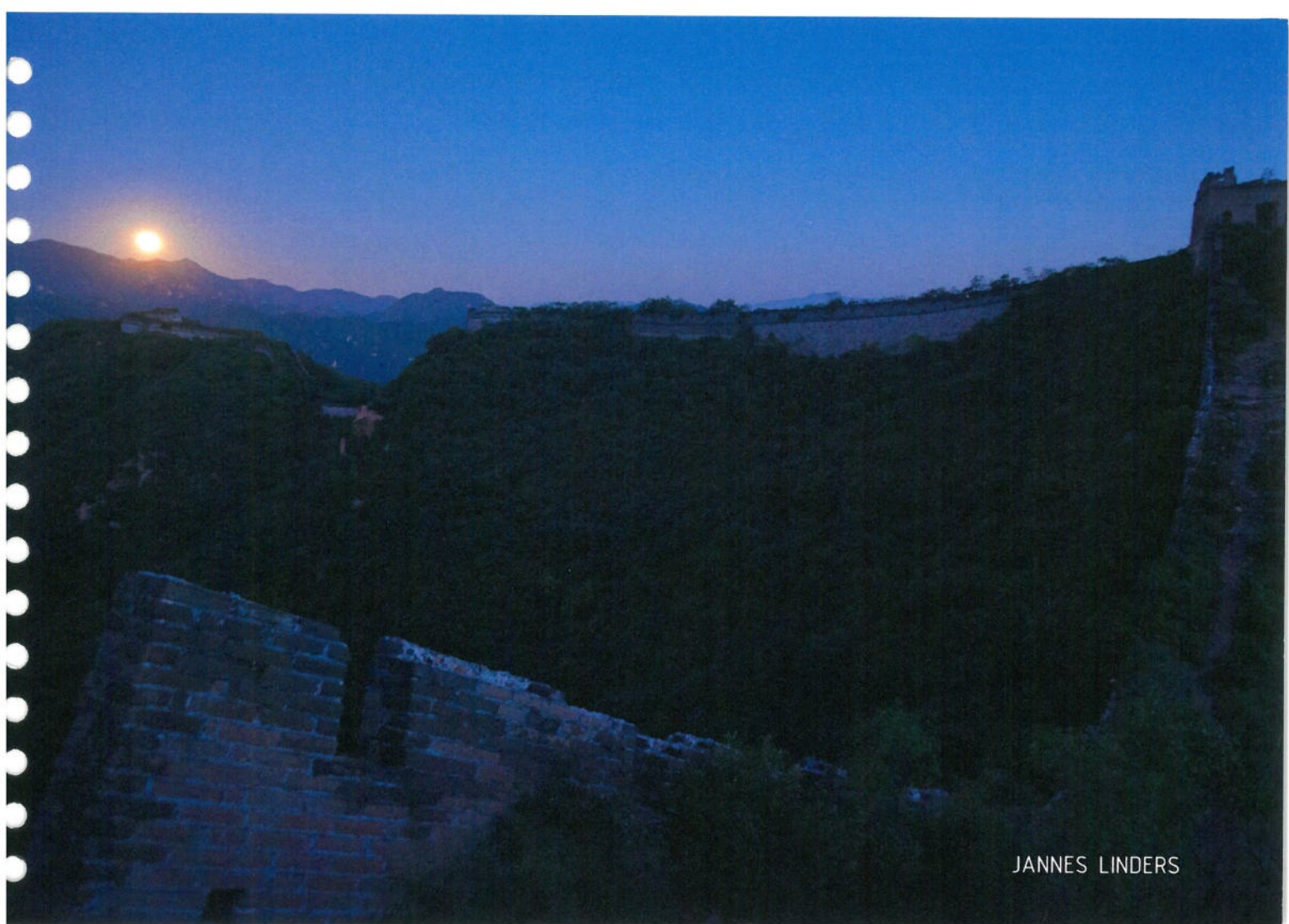
Het middagprogramma hield een bezoek aan de Chinese Muur in, dit vond plaats op een plek waar de snelweg vanuit Beijing onder de muur door gaat en waar een museum en bezoekerscentrum is gerealiseerd. Echter door het verschrikkelijk slechte weer, het goot ondertussen van de regen, was de muur slecht beloopbaar en spekglad met name op de hellingbanen die naast de trappen op de muur, het looppad vormden. Slechts een klein deel van de groep heeft het op de muur uitgezette traject van ca 1,5 uur lopen en klimmen voltooid. De meerderheid heeft na een klein stuk

glibberen beschutting gezocht tegen de regen. De foto's geven een beeld van het beperkte zicht dat er was op omgeving en andere delen van de Great Wall. Voor meer informatie over de Chinese Muur: zie het AetA programmaboekje.

Na het bezoek aan de Muur terug naar Beijing waar wij s'avonds op de nachttrein naar Shanghai zijn gestapt. Onderweg was er nog een lunch in de zgn. 'Friendship Store'; een megawinkel met souvenirs voor toeristen. Van plastic poppetjes tot manshoge beelden in jade of graniet. ✍️

JANNES LINDERS

Na een nacht in de trein, gezellig met z'n vieren in een couquette, komen we aan in Shanghai. Meteen stappen we in de bus naar Suzhou (100 km ten westen van Shanghai).

Als eerste programma onderdeel bezoeken we het Automotive Museum van Atelier Brueckner. Dit gebouw laat perfect zien wat er misgaat als je de architect alleen een ontwerp laat maken. Het totale gebouw lijkt een uitvergrootte maquette. Waar echter de maquette waarschijnlijk nog wel enkele interessante bewegingen liet zien, kan het gerealiseerde gebouw niet echt boeien.

Bij de New Urban District Anting ondervinden we grote moeite om toegelaten te worden tot de nieuwe stad. De bewakers van deze enorme gated-community hebben grote problemen met de groep (met camera's bewapende westerlingen). Deze nieuwe stad voor 80.000 inwoners (waarvan de eerste fase gereed is) vormt een uitbreiding van Shanghai gelegen in het groen.

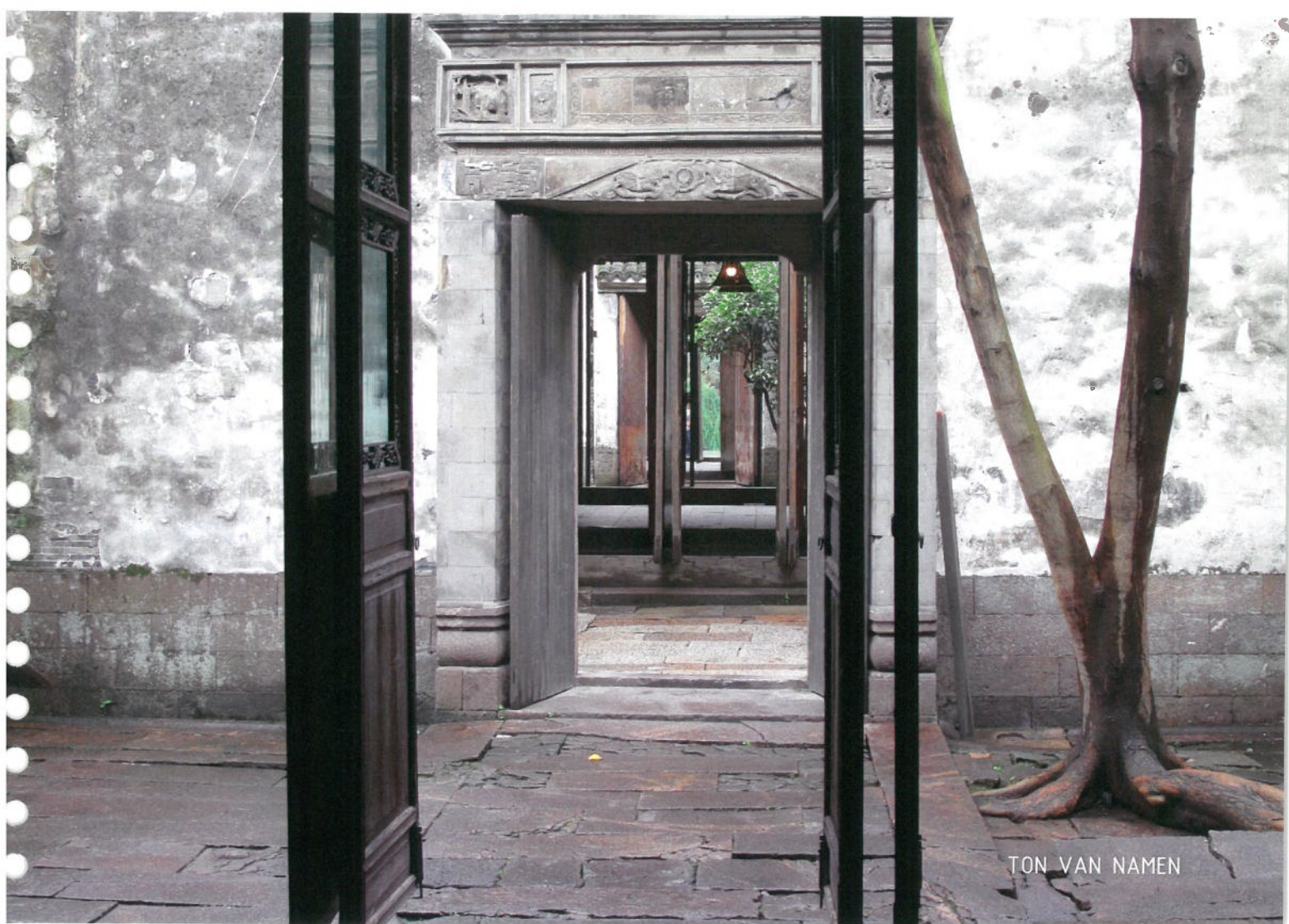
De door de Duitse architect Albert Speer ontworpen stad, compleet met grachten, doet zeer westers aan. Hoewel we er op zaterdag zijn, lijkt de stad uitgestorven. Het niveau van de openbare inrichting is bijzonder; overal mooi aangelegde groenstroken met volwassen bomen.

We rijden door naar Suzhou en bezoeken de Humble Administrators garden.

Oorspronkelijk waren er vele prachtige tuinen in Suzhou. In China was de tuin belangrijker dan het huis waarin men woonde. De tuin beschikt over prachtige vijvers met lotusbloemen. Over de lange as van een van de vijvers leent men het silhouet van een, verderop in de stad staande, tempel voor de vervolmaking van de tuin. In de tuin staan prachtige paviljoens met opengewerkte ramen en pagodedaken.

We lopen door naar het New Suzhou Museum, waar I.M. Pei een flinke uitbreiding voor zijn rekening nam van het aanpalende Zhong Wang Fu (het huis van prins Zhong).

Zowel het oude gebouw als de uitbreiding van Pei zijn indrukwekkend. De gebouwen vormen een schijnbaar eindeloze aaneenschakeling van paviljoens rondom binnenplaatsen. De sequentie van verschillende vertrekken, het gebruik van de vijver, maar ook de wijze waarop het licht wordt gefilterd door middel van houten latten; alles ademt een waardering, maar ook herinterpretatie, van de historische architectuur van het naastgelegen prinselijk huis.

TON VAN NAMEN

We dwalen geruime tijd door de prinselijke vertrekken; motieven in de kiezelbestrating, prachtig houtsnijwerk in de kozijnen, kleine tuintjes als stillevenen, alles is even verfijnd.

We lunchen in het sfeervolle, oude centrum van Suzhou. Op sommige plaatsen lijkt de tijd stil te hebben gestaan. We eten heerlijke dumplings in een oud tentje aan de rivier Pingjiang Lu.

We rijden met de bus door naar de Courtyard Shopping Mall van WSP Arch Design uit 2004. Dit complex bevat winkels, bedrijfsruimten en woningen georiënteerd rondom meerdere binnenplaatsen. Het blijkt commercieel een flop en vele units staan er verlaten bij.

We vervolgen onze weg naar het Jinji Lake Waterfront. Aan de waterkant van het meer prijkt het Suzhou Science, Technology, Culture & Art Center. Een gebouw van Paul Andreu

uit 2009. Het immense gebouw lijkt omhuld te zijn met een wit stalen kantwerk. We arriveren in de late namiddag, wanneer we het gebouw een kwartier later verlaten is het donker. Het gebouw heeft een totale metamorfose ondergaan en fonkelt als een blauwe diamant.

Het avondprogramma is individueel. We besluiten met een groepje van 8 aan het Jinji Lake te blijven waar we enkele luxe, Chinese uitgaansgelegenheden hebben gezien. We gaan een ogenschijnlijk typisch chinees restaurant in en krijgen een privéruimte (compleet met 3 personen bediening) toegewezen. Na moeizaam overleg met de bediening wordt een uitgebreid 9-gangen menu besteld op de voor ons onleesbare, Chinese menukaart. Groot is de hilariteit wanneer een compleet westers menu wordt geserveerd met onder andere pasta carbonara. ✍️

TON VAN NAMEN

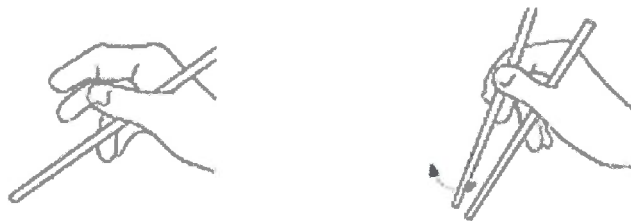
Op onze 'vrije' dag in Shanghai op naar de foreign language bookstore op zoek naar kookboeken en andere wetenswaardigheden over de chinese keuken, want een verslag van onze snelle maaltijden rond de draaischijf leek me niet zo interessant. In *Stories behind Chinese Dishes* lees ik dat het gaat om kleur, geur, smaak en betekenis van de maaltijd die belangrijke momenten in het leven en aan het eten gerelateerde gedichten in herinnering kan brengen. Schoonheid is het criterium. Niet alleen smaak, maar ook vorm, kleur, servies en zelfs uniformen van de bediening zijn belangrijk. Geografisch zijn er 8 verschillende keukens te onderscheiden naar klimaat, producten, tradities en seizoenen. Daarnaast is er een nauwe band tussen eten en gezondheid. Met een groeiend aantal KFC's, Mac Do's en Pizzahutten verandert dat snel.

Als je de gasten een lang leven gunt zet je ze lange noedels voor, als je een gelukkig weerzien wilt een ronde kleefrijstbal: Tang Yan. Mais staat voor goud en welvaart. Bij verloving en huwelijk worden cadeaus per paar gegeven en moet het aantal gerechten oneven zijn. Dat betekent dat het leven van het nieuwe paar perfect is. Viseieren zorgen voor goed gedijend nageslacht en sjalotten voor slimheid. Als je je vrienden uitnodigt eet je vis, want dat betekent dat je ze een geweldige carrière en promotie toewenst. Met een visgerecht in het huwelijksmaal wens je het paar veel nageslacht, omdat vissen zich zo goed voortplanten, moeilijk te combineren met de één-kind politiek lijkt me.

Kortom achter elk gerecht zit een verhaal.

Het andere boek dat ik kocht is een kookboek van Martin Yan, blijkbaar een bekende tv kok.

Omdat de leukste maaltijd die ik tijdens de reis heb genuttigd – op een dakterras tussen de waslijnen van de kok en de bediening – bestond uit een hotpot geef ik jullie hierbij een recept voor Sichuan Hot Pot.

BASIS IS BOUILLON GEMAAKT VAN:

1 hele kip van ca 1,5 kilo,

ca. 1250 gr. varkensleende,

200 gram ham en

2 liter water.

Spoel alle ingrediënten met koud water en doe ze in een grote pan, vul met water tot het vlees net onder staat en breng op hoog vuur aan de kook, 5 min. laten koken, dan afgieten en afspoelen onder de koude kraan. Daarna in een schone pan doen en 2 liter water toevoegen. Opnieuw aan de kook brengen en daarna 2 uur laten sudderen, regelmatig afschuimen, dan zeven en het vlees voor een ander gerecht bewaren.

VOOR HET RECEPT GEBRUIK JE:

1,5 l. bouillon,
2 stukken gekneusde gemberwortel,
2 groene uien gehalveerd en gekneusd,
6 hele gedroogde chili's.

Breng dit aan de kook en laat gedurende 30 min. trekken, verwijder ui en gember en houd het warm.

VOOR DE HOT POT:

60 gr. gedroogde bonen
draadnoedels,
ca. 1 kilo rundvlees,
400 gr. stevige tofu uitgelekt,
ca. 1 kilo gemengde bladgroenten als paksoi, spinazie en kool.

Week de noedels 15 min. in warm water, giet af en knip in 10 cm lange stukken. Snijd het vlees in plakjes, de tofu in blokjes van 2,5 cm en de groenten in hapbare stukken. Schik de ingrediënten op een schaal.

SESAM DIPSAAUS (meng in een kommetje):

120 ml. sojasaus,
45 ml. bouillon,
15 ml. sesamzaadpasta,
15 ml. sesamolie.

CHILISAAUS:

240 ml. gedroogde chili's, steeltjes verwijderd,

360 ml. kokend water,
60 ml. gedroogde kleine garnalen,
80 ml. pindaolie,
60 ml. fijngesneden knoflook,
60 ml. fijngesneden sjalot en
5 ml. suiker.

Chili's en garnalen beide afzonderlijk in de helft van het kokende water 30 min. weken, garnalen goed laten uitlekken op keukenpapier. Chili's en garnalen pureren in de blender. In een wok knoflook en sjalot in de pindaolie 2 min. goudbruin bakken, inhoud van de blender en suiker toevoegen en nog ca 7 min. laten koken tot de saus dik wordt.

MOSTERDSAAUS (meng in een kommetje):

45 ml. Dijonmosterd,
45 ml. honing,
30 ml. vers citroensap,
30 ml. rijstazijn en
30 ml. sojasaus.

Zet de hotpot en de 3 dipsauzen op tafel en laat de bouillon zachtjes pruttelen, voeg de noedels toe en laat eenieder zijn eigen mix maken. Interactief koken!
En vergeet niet de bouillon aan het einde te drinken.

Bon Appetit!

Op enkele uren rijden van Shanghai liggen Wuhzen en Hangzhou, de bestemming voor ons op zondag 19 september.

WUHZEN, een prachtig waterstadje, dat geheel gericht is op het toerisme, wordt wel het Venetië van China genoemd (je zou ook aan Giethoorn kunnen denken, qua schaal zit het een beetje tussen deze twee in).

Alle oorspronkelijke bewoners zijn verdreven en het stadje is helemaal gerestaureerd en/of gereconstrueerd. In de panden zijn winkeltjes en horeca gevestigd, maar op een subtiele manier. Het deed een beetje denken aan een openluchtmuseum. Je kan er op een ontspannen wijze doorheen lopen of varen. De structuur van het stadje is langerekst met een stelsel van vaarwegen en voetpaden, die elkaar op bepaalde plekken kruisen.

Ik was eigenlijk wel verbaasd een zo'n gaaf opgeknapt stadje in China aan te treffen, omdat we elders hebben gezien dat oude wijken vrij gemakkelijk gestoot werden. Wuhzen is een erg mooi

voorbeeld van een geslaagde reconstructie en functioneert als een soort openluchtmuseum.

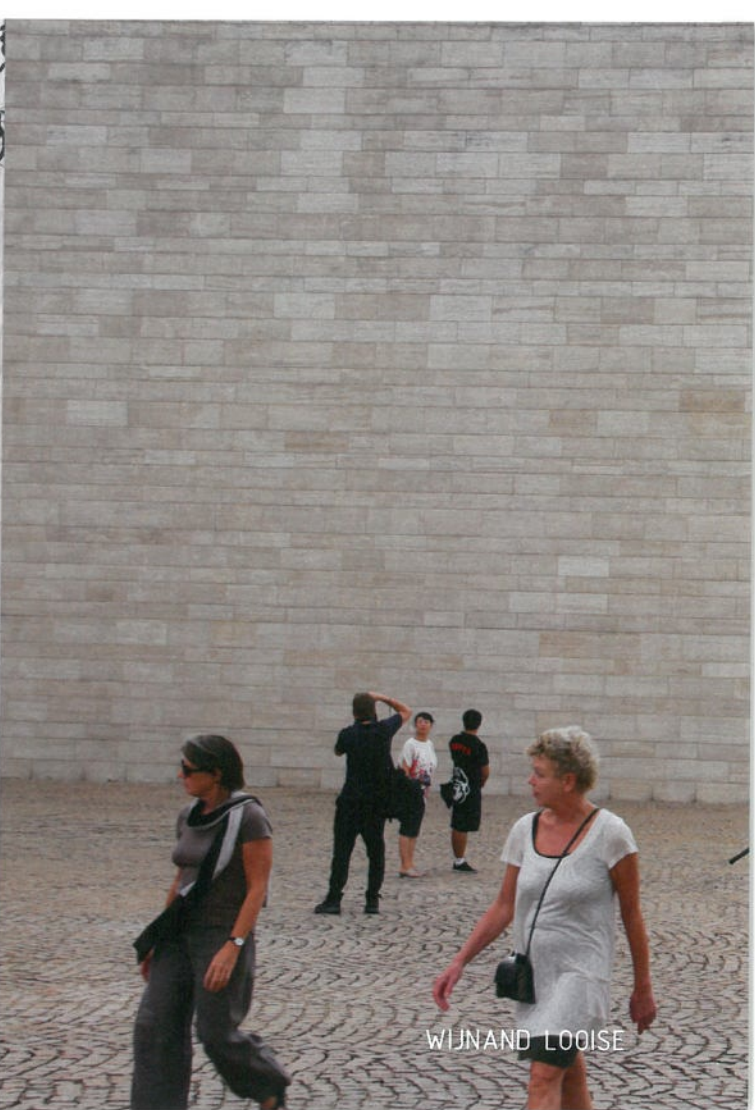
HANGZHOU. Hier stond werk op het programma van twee grote architecten, een Engelsman en een Chinees, David Chipperfield en Wang Shu. De laatste was voor mij een grote ontdekking, en eigenlijk de enige Chinese architect waar we bijzondere projecten van gezien hebben. Pei niet meegerekend, omdat hij eigenlijk een Amerikaanse Chinees is.

CHIPPERFIELD. Hij heeft twee woningbouwcomplexen en een museum gerealiseerd in Hangzhou. Later hebben we nog een restauratieproject in aanbouw van hem gezien in Shanghai, vlak bij ons hotel. Het meest intrigerende woningbouwcomplex, Ninetree Village, hebben we helaas niet kunnen zien. De plattegronden zijn heel bijzonder, en de gevels zien er heel fraai uit. Op de website van Chipperfield (een aanrader) kan je een redelijk goede indruk krijgen van het project.

RENS SCHULZE

WIJNAND LOOISE

Wij hebben Bailujun Residential bezocht, een keurig en beheerst woningbouwproject, waar vooral het maaiveld en het parkeren erg fraai waren opgelost. Jammer dat het project zo groot was, iets te veel van hetzelfde.

LIANGZHU. Het hoogtepunt was voor mij het Liangzhu Cultuur Museum.

Een gebouw opgebouwd uit een viertal langs elkaar verschoven langwerpige volumes, die licht in hoogte van elkaar verschillen. Dit thema heeft hij vaker toegepast, o.a. bij het Anchorage Museum in Alaska, en het Aust-Agden Cultureel Centrum in Noorwegen. In Hangzhou heeft hij binnen de volumes een aantal patio's toegevoegd, waardoor je een ruimtelijk stelsel van binnen- en buitenruimtes krijgt die in elkaar overlopen. De opzet deed mij sterk denken aan die van de keizerlijke paleizen die we een dag ervoor hadden gezien in Suzhou (waar Pei op meesterlijke wijze een nieuw museum heeft aangebouwd).

Daar liep je vrijwel achteloos van de ene binnenruimte door een, deels overkapte, buitenruimte, naar de volgende binnenruimte. Een ruimtelijk stelsel zonder gangen.

Ook bij Chipperfield waren er geen gangen, maar ging je van de ene ruimte naar de andere. De patio's waren een soort rustpunten tussen de museale zalen, en voorzien van een portico (droogloop). Het idee dat je een vrije route kon kiezen tussen de verschillende zalen werd in de praktijk ontkracht doordat verschillende deuren afgesloten waren, zodat de museale route vaak doodliep, erg jammer.

De entree van het museum, via een patio, was een geniale vondst. Op die manier werd de overgang van de grote ruimte waarin het gebouw lag naar het gebouw zelf op een zeer overtuigende manier opgelost.

Bijzonder was de ruimte van de entreepatio door zijn maat en materialisering. Vloer en wand waren uit een materiaal, Iraans travertien opgebouwd.

De zeer ruim bemeten patio was alleen gevuld met enkele bomen. In het Folkwang museum in Essen, dat ik toevallig enkele weken daarvoor had bezocht, heeft Chipperfield ook de toegang via een patio gemaakt, maar dan helemaal van glas. Was ook zeer overtuigend!

WANG SHU. Op het einde van de middag stonden nog twee projecten op het programma van de architect Wang Shu, Amateur Architecture Studio.

De nieuwe campus van de Xiangshan school, China Art Academy, en een appartementencomplex. Vanwege de invallende duisternis hadden we slechts een uur voor de hele campus. In dit uur hebben we toch een globale indruk van de campus kunnen krijgen, en vrijwel alles gezien. Ik was zeer onder de indruk van de veelzijdigheid van deze architect en zijn vakmanschap. Op een originele wijze verbond hij allerlei architectonische stijlkenmerken met elkaar tot een geheel eigenzinnig oeuvre. Het leek alsof je door een gecompriemd stukje moderne architectuurgeschiedenis liep, waarbij je enerzijds allerlei dingen dacht te herkennen, maar anderzijds weer in verwarring werd gebracht door de manier waarop hij dingen bij elkaar had gebracht.

Misschien kwam het ook wel door de sneltreinvaart waarin ik alles heb moeten bekijken, maar voor mij was dit eigenlijk wel de ontdekking van de excursie. Een architect die ik nog niet kende en met een zeer interessant oeuvre. En een Chinese architect! Op zijn website wordt dit bevestigd met nog meer interessante gebouwen.

Helaas viel het appartementencomplex van hem dat wij daarna bezochten in de avondscheming wat tegen.

Al met al een zeer geslaagde dag, met voornamelijk hoogtepunten! Met dank aan de organisatie! ✍️

WIJNAND LOOISE

MARTIN STRAVER

JASPER VAN ZWOL

MARIA MARECHAL

COK DE ROOIJ

MARLIES ROHMER

FRANSJE KILLAARS

FRANSJE KILLAARS

RUUD WEMINK

EVY AUGUSTEIJN

EVY AUGUSTEIJN

Van 1 mei tot 31 oktober 2010 vond de World Expo plaats in Shanghai, China.

Na de olympische spelen in Beijing 2008 een nieuw megaevent georganiseerd door China. Er deden meer dan 250 landen en internationale organisaties aan mee. Het centrale thema is 'Better cities, Better life'. Deze World Expo is de eerste die de stadsontwikkelingen centraal stelt als thema.

Door exposities, forums en een breed assortiment aan éénmalige gebeurtenissen verwachtte men een kader te scheppen waarin: gediscussieerd kon worden over de ontwikkeling van steden op weg naar de toekomst en de band tussen naties en steden kon worden versterkt. Vijf thema's: urbanian*, city being*, urban planet*, footprint* en future*, verdeeld in vijf zones midden in de stad in een gebied aan weerszijde van de Huangpu rivier die de stad in twee delen splitst. Ten noorden van de rivier in het stadsdeel Puxi de thema's footprint* en future* ieder in een eigen paviljoen, gecombineerd met paviljoens van ondernemingen en bedrijven.

Ten zuiden van de rivier in het stadsdeel Pudong de thema's urbanian*, city being* en urban planet* (alle drie in één gebouw; het thema pavil-

joen), gecombineerd met de landenpaviljoens en een prachtig nieuw park langs de rivier.

Hier staan ook de vier grote gebouwen die na de expo blijven staan; het al genoemde themapaviljoen, het China paviljoen, het Expo center en het Expo cultural center. Deze gebouwen worden verbonden door de expo-axis. Een overkapte grootse wandelpromenade op drie niveaus haaks op

de rivier.

Naar verwachting gaan zo'n 75 miljoen mensen deze expo bezoeken. Dat is gemiddeld 420.000 mensen per dag met topdagen tot bijna 700.000 mensen.

Hiermee is meteen het grootste dilemma van de Expo weergegeven; enerzijds het enorme succes, een record aantal bezoekers, voornamelijk Chinezen, die uit het hele land hier naar toe reizen om dit mee te maken en trots zijn op hun land. Een land dat in de laatste dertig jaar opge-

MARJA NEVELAINEN

盧浦大橋

TON VAN NAMEN

klommen is tot een absolute wereldmacht. Een gevoel dat de Europeanen op de eerste world expo na de tweede wereldoorlog moeten hebben gevoeld: 'we gaan vooruit, we laten de ellende uit het verleden achter ons, we gaan vol vertrouwen de betere toekomst tegemoet.' Anderzijds het managen van deze enorme bezoekersstroom. Je krijgt die hoeveelheid mensen nog wel het immense terrein op maar er ontstaan gigantische wachtrijen bij de populaire paviljoens. Er zijn wachttijden gemeten op topdagen van acht uur bij een temperatuur van ruim 30 graden. De landenpaviljoens zelf richten zich op de snelle eerste indruk en wor-

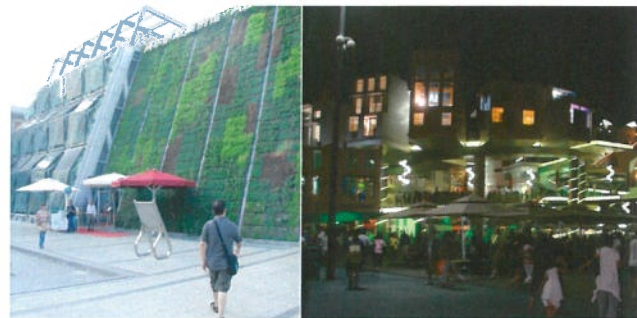
den daarmee meer en meer decorbouw en circusattracties. Wij bezochten het China paviljoen. De wachtrij op deze rustige maandag was een kilometer lang, ongeveer 2,5 uur vooruit schuifelen. Het gebouw ziet eruit als een gigantische oosterse kroon van gestapelde balken. Je gaat met de lift in een van de poten naar de dakverdieping en daalt dan via drie themaverdiepingen af naar de roltrappen vanuit het pleinplafond

tussen de vier liftpoten.

Thema 1 was de footprint* section, hierin een heroïsch verhaal van de urbanisatie van China in de afgelopen dertig jaar met hun geloof in een geweldige toekomst.

Thema 2 bestond uit een mix van verleden en heden om de bezoekers te informeren over de Chinese ontwikkelingen in stadsplanning.

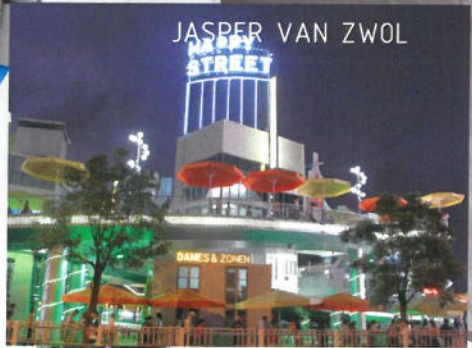
Thema 3 tenslotte behelsde een expositie van een lage CO2 levenswijze die de vormgeving zal gaan bepalen van de Chinese steden in de toekomst.

Het Nederlands paviljoen, kon door zijn open opzet van een op- en aflopende straat in de vorm van een acht (Chinese symboliek) als één van de beste paviljoens een enorme stroom bezoekers aan. Onder het paviljoen bevond zich een echt gezellige hangplek voor expobezoekers, die hier konden uitrusten op en rondom de plastic schapen. De aan de 'Happy Street' gemonteerde gebouwabstracties – enkele

JASPER VAN ZWOL

HANS VAN OLPHEN

hoogtepunten uit het Nederlandse architectuur verleden o.a. Rietveld Schröderhuis en Cineac, in combinatie met een kroongebouw, een echte kroon van Maxima en wat Nederlands moderne kunst (o.a. Wim T. Schippers en van Lieshout) – was zeker niet de beste inzending om een visie t.a.v. 'Better cities, Better life' over het voetlicht te brengen. Zie www.holland-expo2010.nl.

Interessanter waren de paviljoens van Denemarken, Duitsland en Engeland. Hierin werd het Expothema en de eigen landinbreng op inspirerende wijze gecombineerd. Voor een virtueel expo bezoek zie <http://en.expo.cn/index.html#&c=home>.

Ook inspirerend waren de zogenaamde urban best practice cases; diverse gebouwen, nagebouwd naar voorbeelden uit de hele wereld. Een selectiecommissie had de beste 100 voorbeelden van leefbare steden, duurzame stedenbouw en technologische vernieuwingen in de gebouwde omgeving geselecteerd en deze waren nagebouwd en tentoongesteld op het Expo terrein.

Als laatste nog wat algemene plussen en minnen t.a.v. Shanghai en de Expo:

1. Gratis vervoer over het terrein was goed geregeld met elektrische bussen, die alleen maar even aan de oplader hoefden te hangen op de stopplaatsen. Deze verkeersstromen liepen evenwijdig aan de rivier.
2. Het hele stadsdeel Pudong (zuidkant van de rivier) was 22 jaar gelden nog boerenland. Er gingen alleen bootjes naar de overkant. Nu zijn er zeven bruggen en 13 tunnels die de beide stadsdelen verbinden, t.b.v.

22 miljoen inwoners.

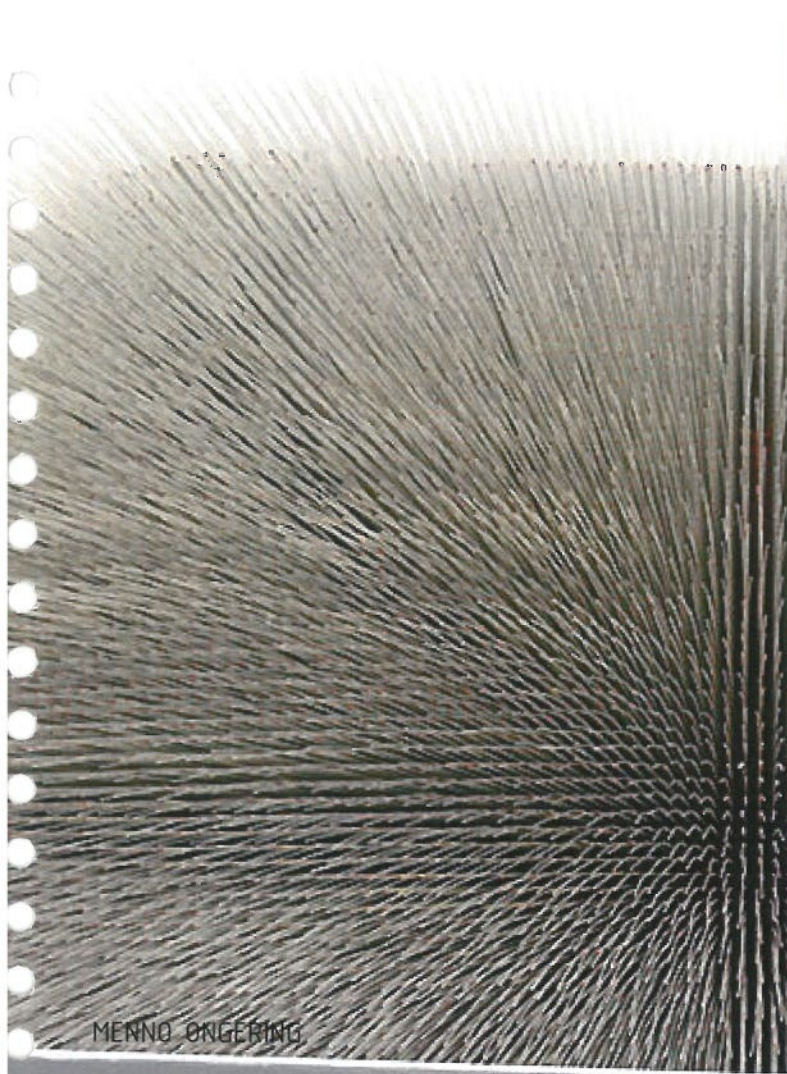
3. In het jaar voor de expo zijn er nog zes extra metrolijnen aangelegd in Shanghai. (Ze snappen ook niks van Amsterdam.)
4. De expoaxis functioneerde slecht; het ene eind liep dood op de rivier op een plaats waar niet eens de veerboten tussen de beide oevers aanmerden, het andere eind sloot slechts aan op een van de acht ingangen op het expoterrein.
5. Het prachtige nieuwe park langs de rivier viel grotendeels buiten de routes en werd dus slecht bezocht.
6. De inzet van duizenden suppoosten en begeleiders om de mensenmassa's in goede ordentelijke banen te leiden, was echt Chinees, met veel menskracht.
7. 75-plussers in onze groep, hoefden niet in de wachtrij en konden dus veel meer paviljoens bezoeken dan de andere A et A-leden. Voor een volgende World Expo dienen we dus een 75-plusser te charteren voor het verslag.

Vraagstelling en discussie:

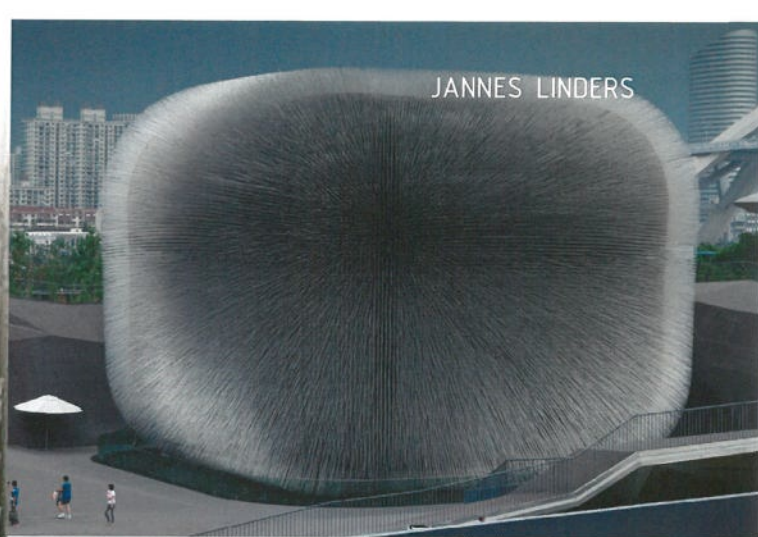
Dreigt het verschijnsel World Expo aan zijn succes en grootschaligheid ten onder te gaan?

Moet men niet overgaan op een meer virtuele manier van exposeren? Want op de CO2 uitstoot door de reis van 75 miljoen bezoekers en het bouwen en slopen, na slechts een half jaar gebruik, van 250 paviljoens valt dan mogelijk veel te winnen.

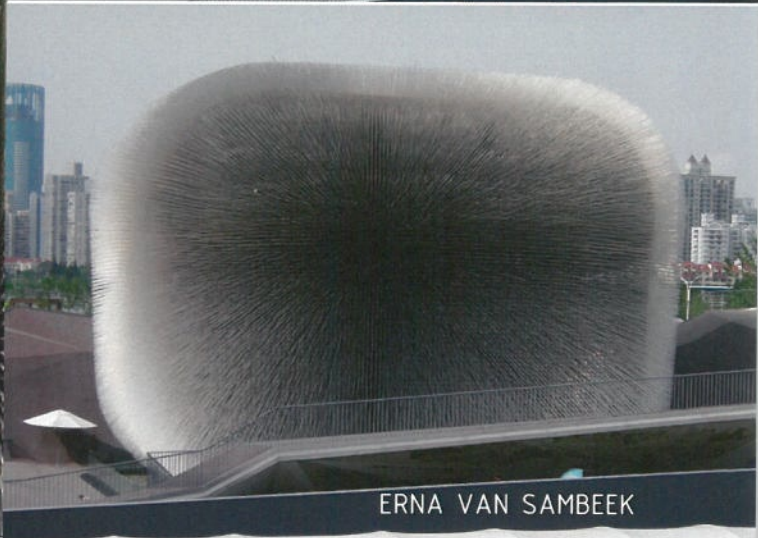
Met name op het gebied van duurzaamheid draagt de Expo zelf op deze manier niet erg veel bij. ✍️

MENNO ONGERING

JANNES LINDERS

ERNA VAN SAMBEEK

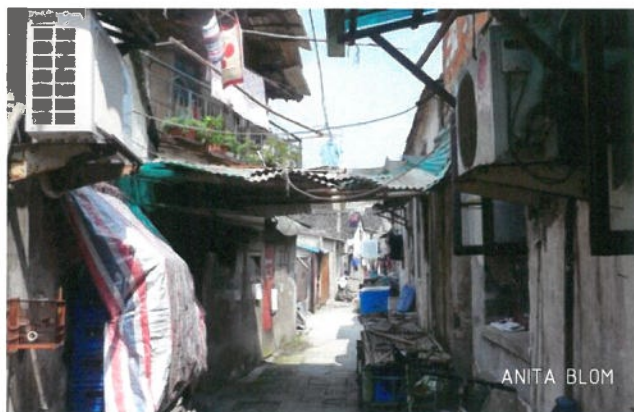
TON VAN NAME

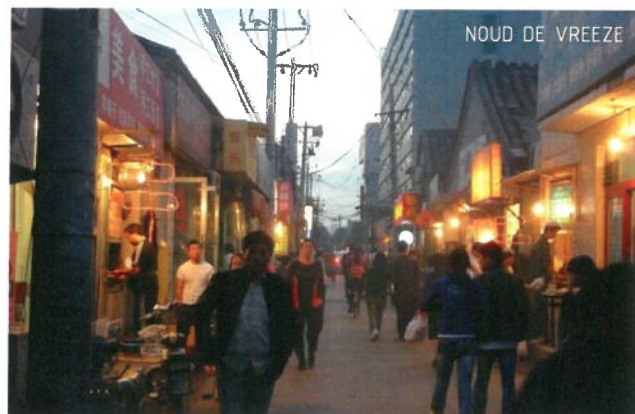
ANNETTE DE KONING

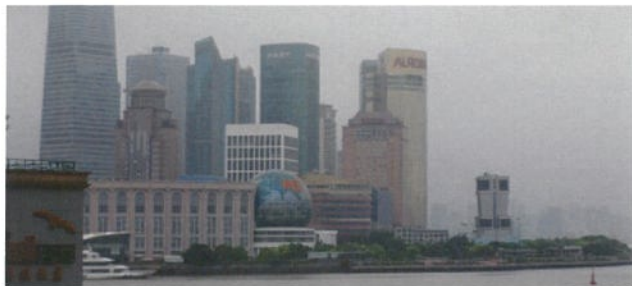
MARIA MARECHAL

ANITA BLOM

 WAKKER WORDEN SHANGHAI, VLAGGETJE WAPPERT!
07.12 uur. Heerlijk dat ochtenduitzicht op een waterig Pu-dong, het Manhattan van Shanghai. De wolkenkrabbers staan met hun toppen in de mist die vandaag snel zal optrekken. Na het ontbijt stapt onze ploeg met Hollandse

gids de Bund op, de kade langs de Huang Pu rivier. Kade en promenade werden de afgelopen twee jaar opgehoogd en volledig vernieuwd. Een topattractie die goed is voor anderhalve kilometer flaneren. Je hebt er dag en nacht prachtige uitzichten over de rivier met de oude stad aan de ene kant en de wolkenkrabbers aan de overzijde. Onze aandacht gaat naar de neoklassieke gebouwen van Engelse, Franse, Duitse, Russische en Amerikaanse bedrijven die zich hier vanaf 1850 vestigden. De eerste missie is het Peace Hotel (Sassoon House 1929). Compleet gerestaureerd 'like the good old days'. Net zoals de volgende bankgebouwen die wij van binnen mogen bekijken. Met prachtige sculpturen,

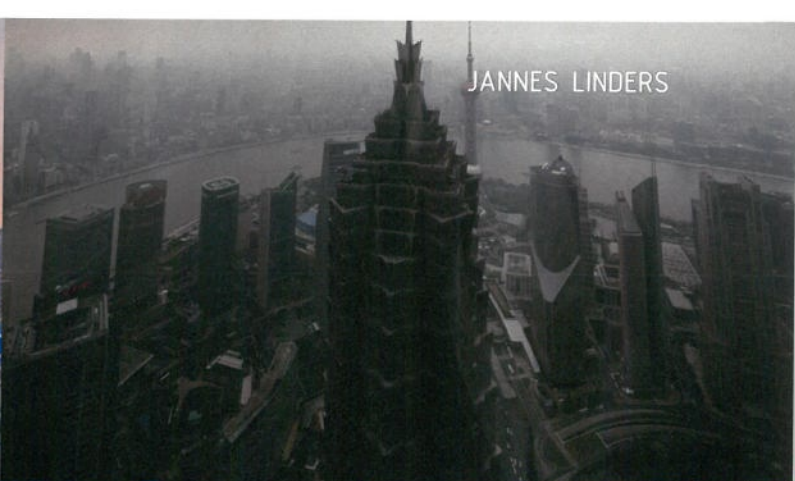
metershoge boeketten, plafonds met glas-in-loodpanelen, vloeren en muren van het mooiste marmer en bell boys als knipmessen.

WELVAART VAN TOEN WEERSPIEGELT ZICH IN DE WELVAART VAN NU. 11.00 uur. De bus pikt ons op voor een bezoek aan het Park van het Volk, het centrale plein met veel groen en moderne hoogbouw er omheen. In het nieuwe gebouw van de stadsplanners bekijken we enorme maquettes van Shanghai en een 360-graden film over de verkeersstromen. Bij de presentatie van Socialist New Urban Areas ten oosten van de stad is de planning als volgt: 9 new cities, 60 new towns, 600 new villages.

ANITA BLOM

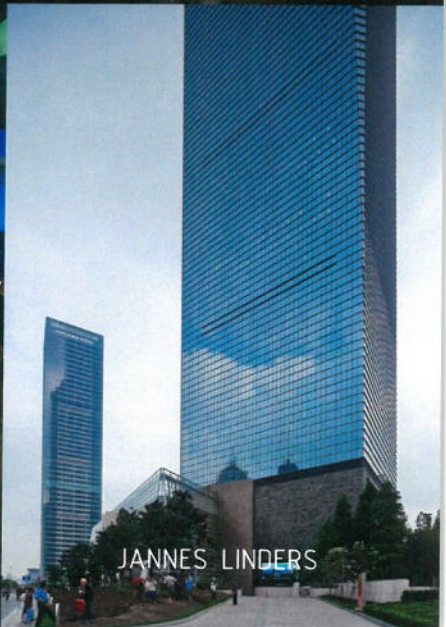
JANNES LINDERS

MARJA NEVELAINEN

COK DE ROOIJ

JANNES LINDERS

We lopen nog een rondje park en bezoeken het dakterras van de voormalige renstallen met een weids uitzicht over het plein. We bewonderen de art deco van de Hongaarse architect Hudec (1893-1958) en maken met onze gids een 'proefrit' met de metro naar Jing An Park in de Franse wijk. Na een heerlijke wandeling onder de platanen belanden we in Restaurant People 7 voor de lunch. Een hotspot waar je weer echt verwend wordt.

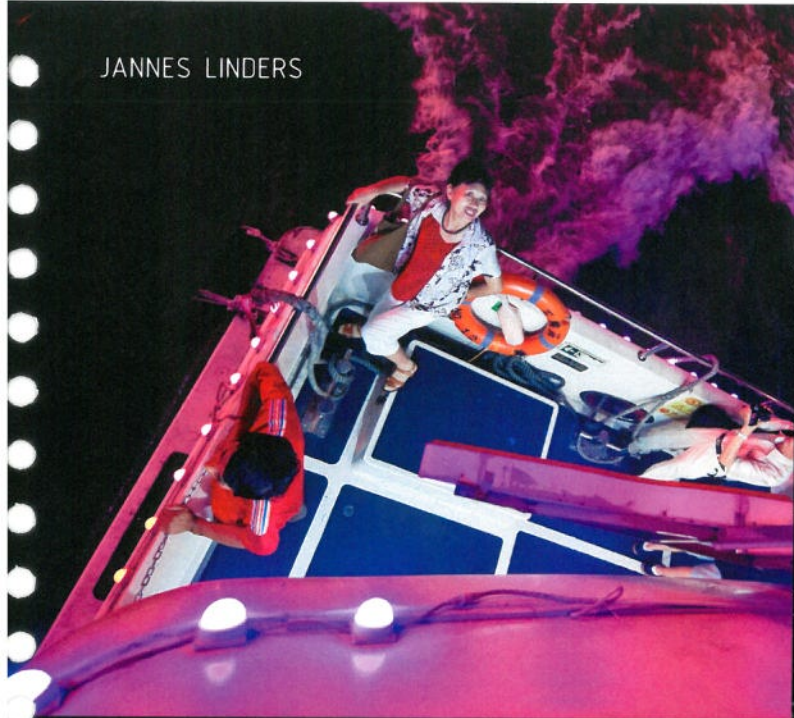
QUARTIER LATIN VAN SHANGHAI. 14.00 uur. Het is tijd om de Franse wijk verder te ontdekken, een hippe buurt met voorheen afgesloten woonerven. De bebouwing (ca 1920) is drie tot vier hoog en het gebruik varieert van muizen-nest tot vrij chique. Alle appartementen lijken met elkaar verbonden door wapperend wasgoed. We eindigen bij de

voormalige Engels Club met dames als pilaren. De bus brengt ons nu naar Pudong om in het Hyatt Hotel op 250 meter hoogte nog even van onze wandeling en de stad te genieten. Daarna mogen we naar ons hotel om even uit te puffen.

Om zes uur brengt de bus ons naar een Chinese 'Van der Valk' met veel rood en zelfs dansende Chinese dames op het podium. We missen een gedeelte van het gezelschap en hopen straks weer aansluiting met ze te vinden bij de rondvaartboot, waarmee we een avondcruise gaan maken. Ook daar is het weer feest met honderdduizend Chinezen die hetzelfde plan hebben. Door kordaat optreden van onze gids Edward kunnen we snel aan boord en genieten we ruim een uur van bling-bling Shanghai. Miljoenen lichtjes, verlichte toppen, giga lichtkranten en kakelbont verlichte rondvaartboten vol blij Chinezen. Onvergetelijk. Morgen weer een dag. ✂

JANNES LINDERS

MENNO ONGERING

JANNES LINDERS

✍ Omdat groep 2 het oorspronkelijke programma voor deze dag niet aantrekkelijk genoeg vond, is een wijziging doorgevoerd. We zullen eerst naar de Red Town gaan. Daarna zal Xintandi bezocht worden, waarna de Yu Garden bezocht wordt. Omdat er drie achtereenvolgende feestdagen in China zijn, wordt er niet gewerkt en is het verrassend stil op de snelwegen door de stad. Alleen winkels draaien extra uren. De bus komt daardoor extra vroeg aan in Red Town.

De Red Town is een oude staalfabriek die door architecten en kunstenaars in gebruik is genomen. Sommige kunstwerken lijken weinig tot ons te spreken. Het geeft wel te denken over toegankelijkheid van beeldende kunst; aan de invloed van het discours en de uitsluiting daarvan als je daaraan niet deelneemt door de grote verschillen in cultuur. Zijn wij met onze westerse voorkeuren in staat om de kwaliteit van Chinese kunst te doorgronden? Welke zijn de universele waarden? Menig kunstwerk refereert aan kunsthistorische fenomenen die wij niet kennen, maar soms ook vanuit de West-Europese cultuur, zoals de sumoworstelaars in de houding van 'De Denker' van Rodin.

Het bestaande fabriekscapitaal is nog goed te herleiden. De gebouwen zijn gegroepeerd rondom een centraal groen veld dat aan de westzijde oploopt en onder het maaiveld de ateliers herbergt. In een enorme loods zijn vrij in de ruimte opgestelde betonnen structuren geplaatst die een aangename, maar zeer van kunstlicht afhankelijke, expositieruimte oplevert. De plint is bezet met kleine designwinkels (o.a. Vitra) en de zuidzijde wordt begrensd door een industriegebouw, voorzien van een op vijf meter afstand gelegen transparante gevel van strekmetaal. Daarin bevindt zich het Minsheng Art Museum voor eigentijdse kunst.

In het Minsheng Art Museum is een interessante tentoonstelling onder

de naam Body Speech samengesteld door curator Hans de Wolf, die werk toont van Belgische kunst. Met een prachtige installatie, bestaande uit gekleurde TL buizen en mist, opgevolgd door een subtiel ordening van spots in een eveneens mistige kamer waardoor een ijle kegel in de ruimte ontstaat. Zullen de Chinezen nu even enthousiast zijn als wij? Inmiddels heeft Tjerk Rijenga zich bij de groep gevoegd. Hij woont reeds drie jaar in Shanghai en komt al tien jaar in China. Als directeur van KOW, met een vestiging op loopafstand, kent hij de omgeving goed. Het volgende excursiedoel is een Shikumen. Deze authentieke woonvorm zou gesloopt worden t.g.v. een groot nieuwbouwproject, maar door voortschrijdend inzicht bij de overheid werd tot hergebruik overgegaan. Oorspronkelijk woonden hier vermogende vluchtelingen, (Joden in verband met pogroms en Russen die na de revolutie in 1917 hun leven niet meer zeker waren). Het leidde tot een levendige en mondaine wereld, waar

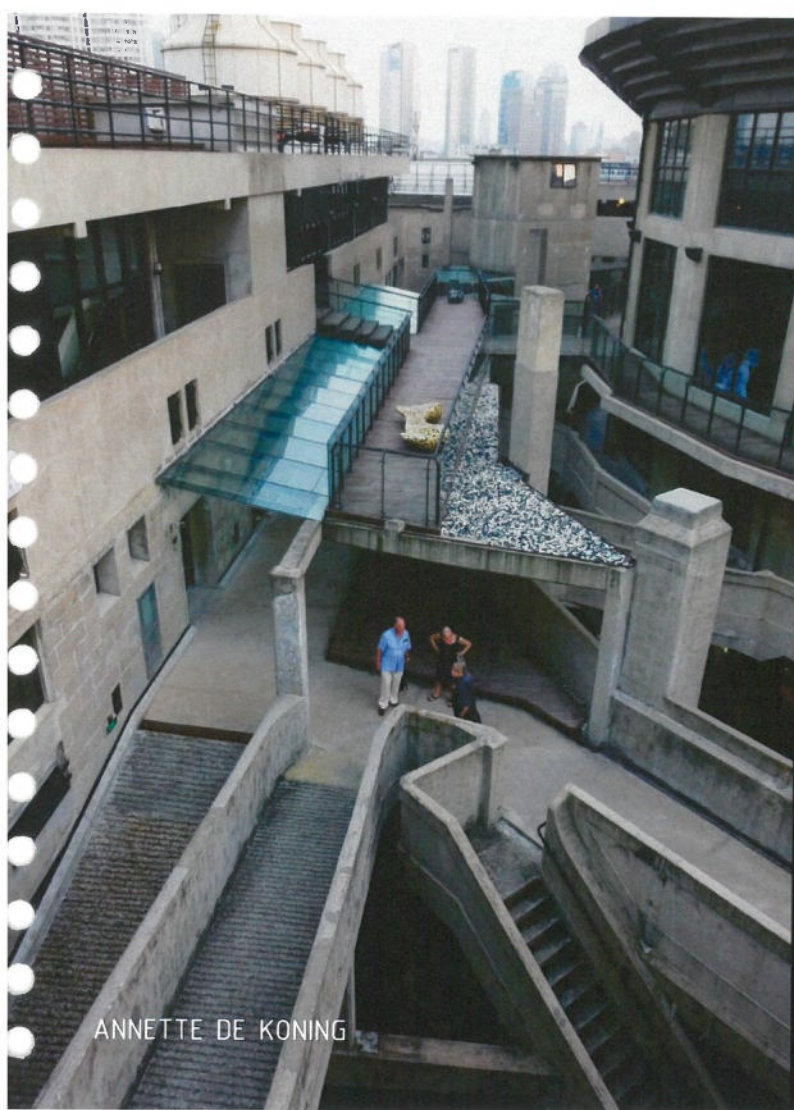
MARION POTHOFF

dansen een belangrijk tijdverdrijf werd. Introverte privéwoningen zijn in een compacte setting aan zeer smalle steegjes gesitueerd. De immer leikleurige baksteen geeft een bijzonder effect, maar lijkt veel van haar authenticiteit verloren te hebben. De plattegrond van het Shikumen-museum is typisch voor deze woonvorm. Achter een zware dichte deur bevindt zich een entree die voert naar een patio. Van daar is toegang tot drie ruimten. Via een van deze ruimten is een slaapkamer en de trap naar boven bereikbaar. Naast de trap bevindt zich een smalle vide die als een licht- en luchtkoker alle ruimten met daglicht en lucht verbindt. Boven, via een splitlevel, bereikt men vier kamers rond de lichtkoker. In de loop van de tijd werden deze huizen door meerdere families bewoond met soms wel vijf personen per 15 m².

In dit gerestaureerde complex bevindt zich ook de plek waar de Chinese communistische partij is opgericht. Het museum toont in een opstelling van wassen beelden naast Mao en Tsu en Lai ook de Nederlander Henk Sneevliet (Bao Huiseng).

Als afsluiting van de dag bezoeken we het Yu Garden complex. De historische stad die hier nog heel voelbaar lijkt, is verstopt door toeristen en volledig bezet met souvenirwinkels en eetgelegenheden. Edward leidt een deel van de groep naar een theeceremonie die een kooplust voor jasmijnthee aanwakkert vanwege de prachtige bloemen die opwellen uit de jasmijntheeknoppen. Na een korte pauze in het hotel wordt gegeten in een voormalig slachthuis, een onverwacht spannend gebouw dat een hellingbaan bevat waarover koeien tot boven op de 4e verdieping gejaagd werden, alvorens ze gedood, gevild en in stukjes weer naar buiten gingen. Het gebouw is volledig uit beton opgebouwd. De detaillering is overal rond; het moet eenvoudig schoon te spuiten geweest zijn. In dit gebouw nuttigt het gezelschap een van de beste Chinese maaltijden. Iets te laat arriveren we bij een theater met typisch Chinese acrobatiek. Een bijzondere voorstelling met enkele weergaloze acts. Een danseres die een 'hand'stand maakt (ons woord voor handstand zal vanaf nu naar handenstand moeten worden omgezet) want zij staat werkelijk op één hand. De trage bewegingen in dit wonderlijk flexibele lichaam leveren een oogstrelend optreden op. Na enkele perfect uitgevoerde circus acrobatischeën sluit men af met een soort steile-wandrace in een staten bol. Eén motorfiets die in een verticale beweging over de kop gaat, dwingt bewondering af. Maar als er twee in kruiselingse en tegengestelde richting rijden, begint verbazing in ongeloof te veranderen. Tenslotte rijden er 3, 4, 5, 6 en zelfs 7! motoren als moleculen in het 'bolletje', ongelofelijk! Gelukkig is dit het einde van de voorstelling, want er hangt een afgrijpselijke walm van uitlaatgassen. De Chinezen hebben al snel de zaal verlaten. Alleen Westerse mensen blijven aanhoudend hun bewondering in applaus omzetten. ✍️

ANNETTE DE KONING

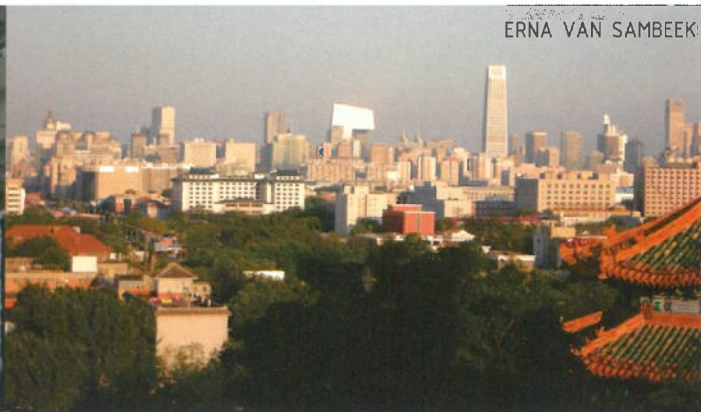
TON VAN NAMEN

JANNES LINDERS

ANITA BLOM

ERNA VAN SAMBEEK

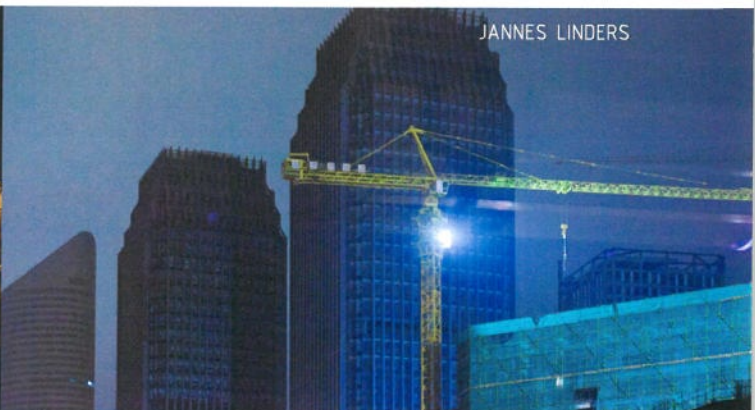
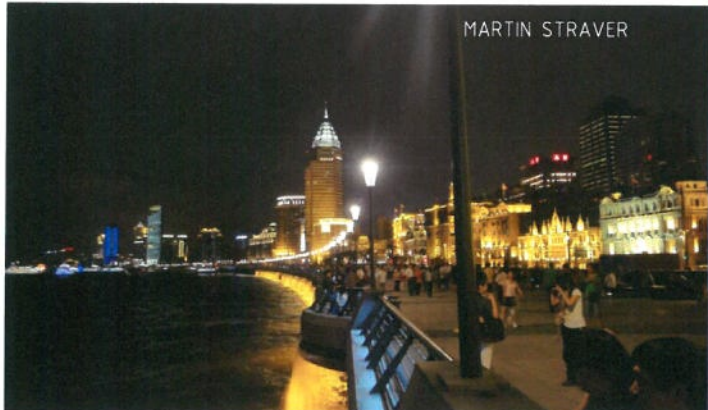

ERNA VAN SAMBEEK

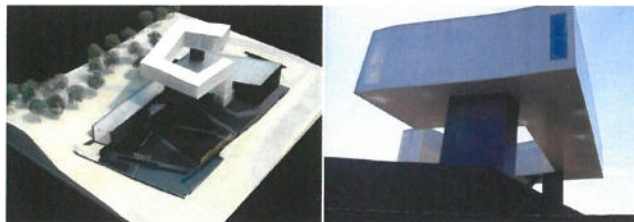
FONS VERHEIJEN

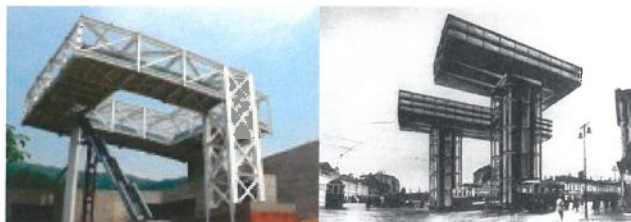
Evvy, Cees, Anne-Lot, Johan, Tijmen en ik hebben ons opgegeven voor de keuzeday naar Nanjing, de oude keizerhoofdstad uit de Ming tijd. Mourizette is onze gids. We vertrekken vroeg vanuit Shanghai en stappen om tien voor acht in hogesnelheidstrein D 5406 die ons in één ruk naar Nanjing zal brengen waar we om kwart over tien aan komen. In het grote station worden we als bij een vliegveld ingecheckt en zien massa's glimmend witte supertreinen, snelle slangen, klaar om hun prooi te vervoeren. We gaan met een maximum snelheid van 325 km/uur over de 300 km-baan, die in z'n geheel opgelicht op betonnen portalen staat.

Het eerste doel is het Nanjing Museum Art and Architecture. Maar waar is het? We zoeken en na wat heen en weer rijden zien we het gebouw van Steven Holl ver in de heuvels liggen. Het doet me denken aan de 'Wolkenbügel' van El Lissitzky uit 1924. Een op hoge palen staand U-vormig gebouw, zonder ramen en deuren, een geknikt vrijstaand volume. Is dat een museum?

We proberen het complex te bereiken, maar een omgevallen boom belemmert ons dat. Links en rechts staan langs de weg, verscholen in de bush, alle mogelijke onwaarschijnlijke constructies, gebouwen in wording. Lopend voelen we ons alsof we in Peru verscholen tempelcomplexen gaan ontdekken. Zodra we bij het museum aankomen is het alleen te betreden via een lange steektrap, de vluchtweg. De liften doen het nog niet, alles is in de afbouwfase. Het geheel staat op 15 meter boven de grond. Een beetje eng vinden we de klim wel. De gedachte achter deze ongewone plaatsing van Steven Holl is dat het gebouw er uitziet zoals in de Chinese en Japanse schilderijen gebouwen perspectiefloos worden afgebeeld.

Je kijkt van onder tegen de bodem en de zijkanten. De zijkanten zijn van translucēt geprofileerde kunststofplaat. De constructie is een reusachtige geknikte vakwerkligger steunend op de liftschachten. Op bepaalde plaatsen zijn grote ruiten met een spectaculair uitzicht op de bosrijke omgeving. Je bevindt je dan als het ware in het schilderij

1. KAI ZHOU-PR | HERMIT
2. QINGYUNMA - PR | GUAN-YE
3. SANAA - CIRCLE OF INTERACTION
4. ATELIER ZHANGLEI | 3X2
5. MATHIAS KLOTZ | POND LILY
6. HRVOJE NJRIE | CONSTRUCTION FOR ONE THOUSAND HANDS
7. DAVID ADJAYE | LIGHT BOX
8. LUIS M. MANSILLA | FOSHOU
9. SEAN GODSELL | SHADOWS OF BAMBOO
10. ODILE DECC | HORSE STEPS ON THE SWALLOW
11. HENG LIU | GLASS BOX
12. KRIS YAO | PAVILION HOUSE
13. GABOR BACHMAN | CHINESE ZIPP HOUSE
14. HUA TANG - PR | FLOAT
15. AMATEUR ARCH. STUDIO SHU WANG - PR | THREE WALLED RESIDENCE
16. AI WEI WEI - PR |
17. CHINESE ARCH. DESIGN & RESEARCH GROUP - PR |
18. YUNG HO CHANG - PR |
19. ALBERTO KALACH |
20. SANAKSENAHO ARCH. |

- A. STEVEN HOLL |
- B. JIAKUN LIU - PR | RECEPTION AREA
- C. ARATO ISOSAKI | CONFERENCE CENTER
- D. ETTORE SOTTASS | RECREATION CENTER

WWW.EKISTICS.CA

met uitzicht op het schilderij.

We nemen nog een kijkje in de bijbehorende gebouwen, een theehuis en een woning voor de curator. Ze zijn op het zuiden georiënteerd, worden met aardwarmte gekoeld en verwarmd via de omringende vijvers.

We hebben weinig tijd, er staat meer op het programma, maar Cees is niet weg te slaan. Hij merkt op dat dit soort gebouwen studenten in hun stoutste dromen bedenken omdat ze weten dat het toch nooit gebouwd zal worden, maar hier wel!

We gaan terug naar de stad over de reusachtige uit twee verdiepingen bestaande Yangzibrug voor een lekkere chinese lunch. De Yangzi rivier is zo breed als het Hollands Diep, er is veel vrachtverkeer op het water, we zien zeeschepen en containeropslagplaatsen. China bruist en we gaan begrijpen hoe zo'n Art and Architecture Museum kan bestaan bij zoveel economische activiteit. Nanjing heeft 5 miljoen inwoners, kunst en cultuur zijn hier bloeiende industrieën. Er gaat in de kunsthandel bijna zoveel om als in

Londen of New York. Geld is het probleem niet, dat is ons wel duidelijk geworden.

Onze buschauffeur had een Boeddhabeeldje op z'n dashboard maar dat verhinderde niet dat de versnellingsbak het begaf op het moment dat we naar de campus wilden vertrekken.

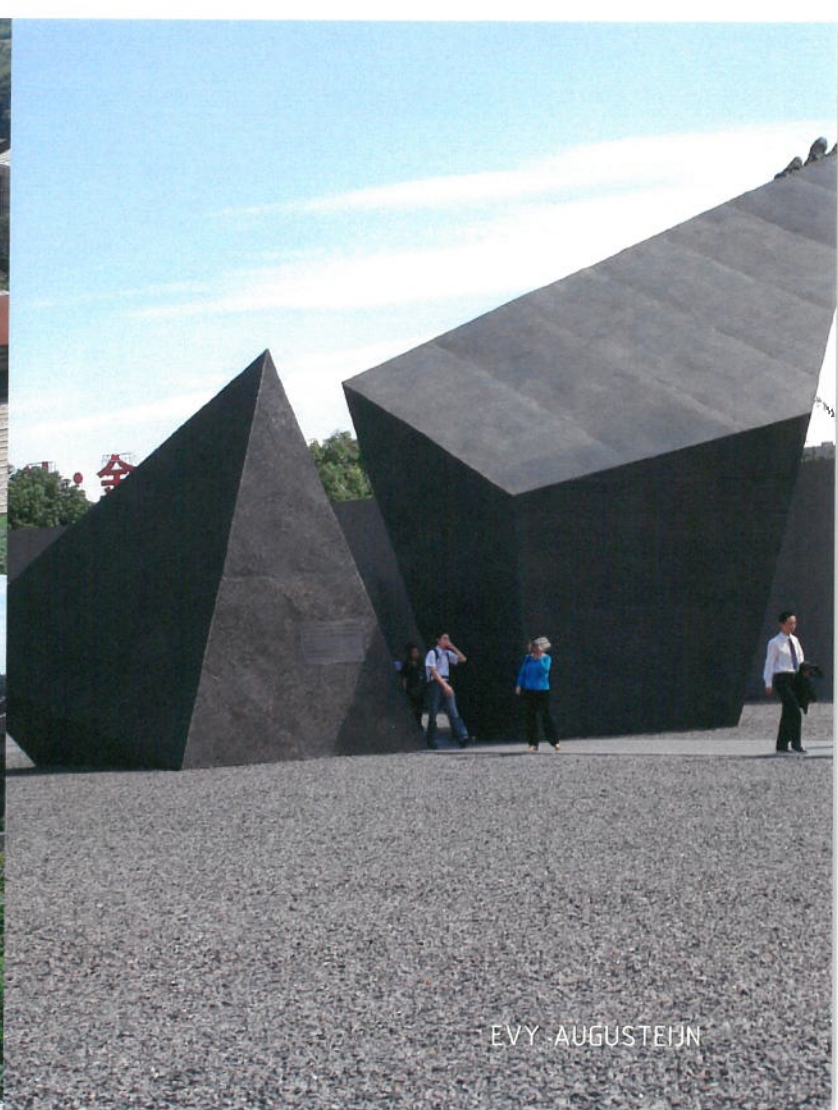

Het Nanjing Massacre Memorial Hall. Een gedeeltelijk ondergronds complex ter herdenking van de wrede slachtingen en moordpartijen door de Japanners in 1937. Het staat op een van de executieplaatsen. Er werden door de Japanners in de kortste tijd 330.000 burgers van Nanjing vermoord en verkracht op de meest afschuwelijke wijze. In het museum wordt dat uitgebreid gedocumenteerd, dat is geen leuke kost. Het gebouw is door Wang Lu van In-Of Architecture in 1985 ontworpen. Van zwart graniet is het een openbaar betreedbare sculptuur. Ondergronds en in het donker wordt het je allemaal duidelijk, dit nooit weer. Uitgebreid

EVY AUGUSTEIJN

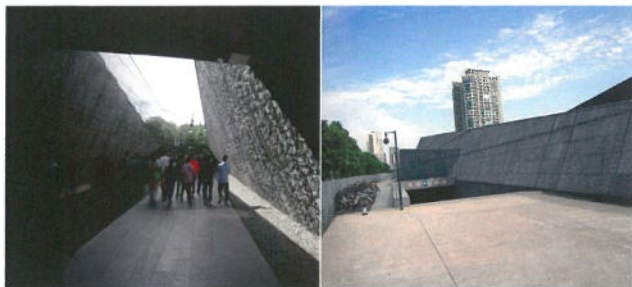

EVY AUGUSTEIJN

EVY AUGUSTEIJN

wordt ingegaan op het werk van het Internationale Militaire Tribunaal die na de nederlaag van de Japanners in 1945 rechtspraken over de begane oorlogsmisdaden.

Na het bezoek aan dit bijzondere en indrukwekkende monument gaan we op weg naar het laatste deel van de keuzedag, het Centrum voor de Uitvoerende Kunsten van Nanjing. Het complex is een campus van de hogeschool, woongebouwen voor staf en studenten, oefen- en uitvoeringsgebouwen, sportaccommodaties en bibliotheek, in een parkachtige omgeving. Afgesloten voor auto's, omgeven door een hek en toegankelijk via de portier.

Onze aandacht gaat speciaal uit naar het conservatorium, ontworpen door Preston Scott Cohen.

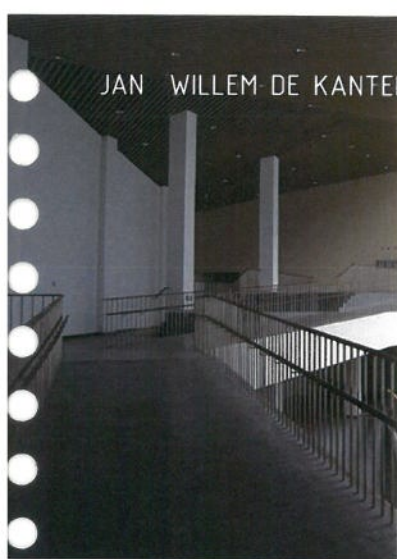
In dit theater worden nogal wat optische trucages uitgehaald, betegelde wanden verlopen vloeiend in daken. Licht effecten die je in de zaal beleeft herhalen zich in de buitenlucht door de werking van schaduw op de structuur van

de betegeling. Er is veel bewegelijks en expressie in de gevel. Ik vind dat wel kunstig maar het lijkt me gauw te verveten als je het eenmaal gezien hebt.

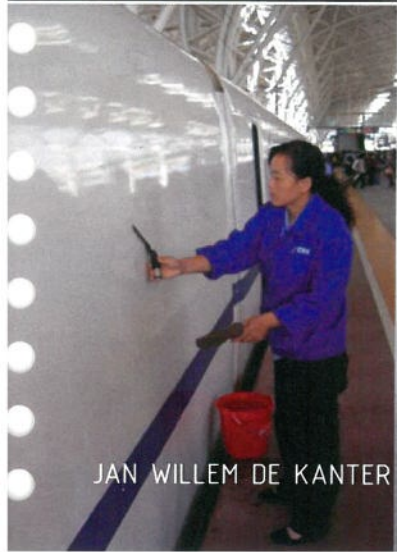
Ook hier spant men zich erg in om dingen ingewikkelder te maken dan nodig is.

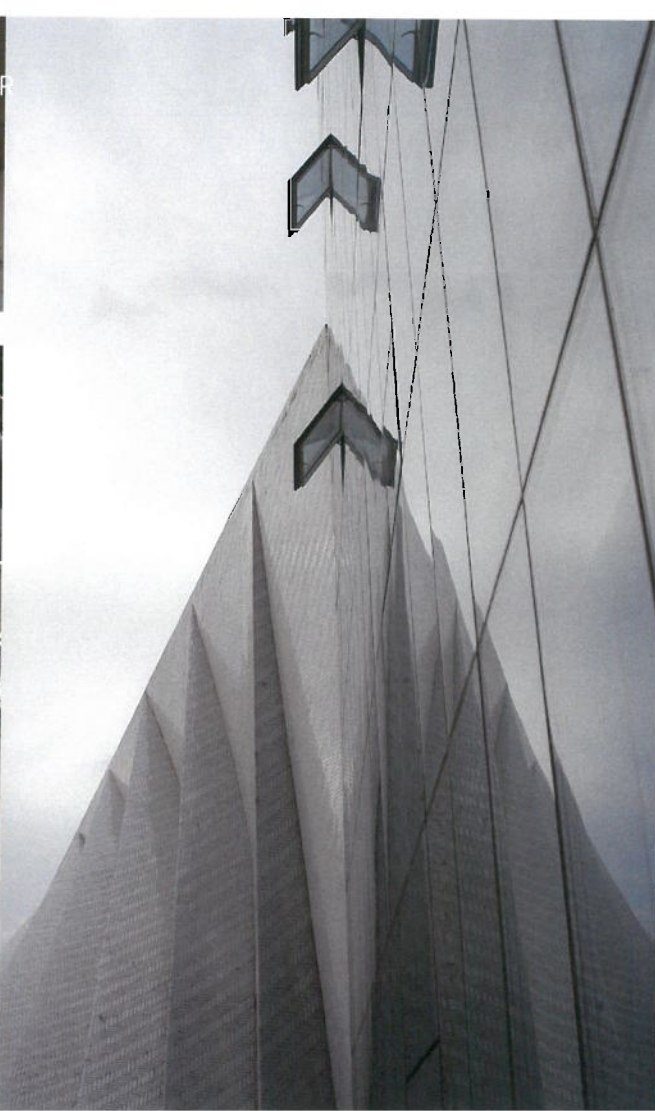
We hebben een heerlijke dag gehad in Nanjing. Van de oude stad hebben we weinig gezien, van de nieuwe des te meer. Terug met de snelle trein verbaas ik me dat bij aankomst in Shanghai het treinstel van binnen en van buiten helemaal afgepoetst wordt. Niet alleen de ramen, de hele huid wordt afgesponst en schoongezemd. Ongelooflijk. ✍️

JAN WILLEM DE KANTER

JAN WILLEM DE KANTER

EVY AUGUSTEIJN

BEELDentaal

VANUIT ONZE PERSOONLIJKE FASCINATIE HEBBEN WE OP REIS IN CHINA VOORAL GEKEKEN NAAR STRUCTUREN, TEXTUREN EN MOTIEVEN.

DE INTERIEURARCHITECTUUR HEEFT ONS GELEERD HOE GROOT DE IMPACT IS VAN DE AFWERKING BINNEN RUIMTELIJKE BEGRENZINGEN.

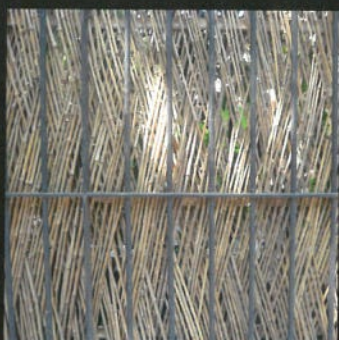
DE KEUS VAN HET MATERIAAL, DE KLEUR, INDELING EN DESSINNING GEVEN EEN RUIMTE SFEER EN IDENTITEIT. NATUURLIJK IS DAT BIJ HET EXTERIEUR NIET ANDERS.

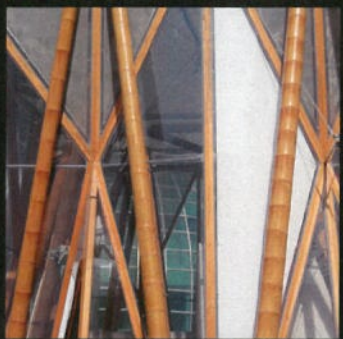
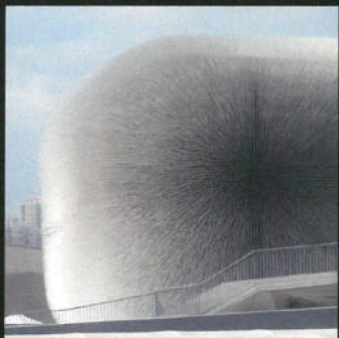
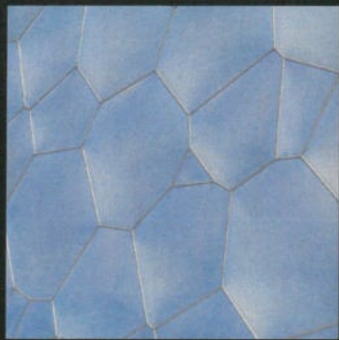
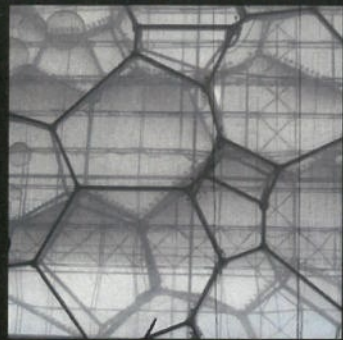
HET HEDEN EN VERLEDEN, CHINESE EN BUITENLANDSE ARCHITECTEN;
IN ELK PROJECT WAS WEL IETS AF TE LEZEN.

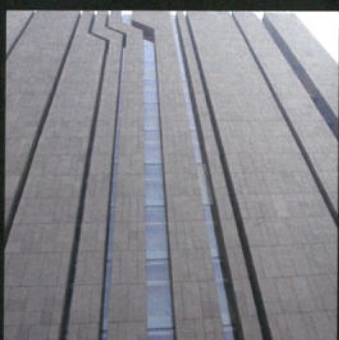
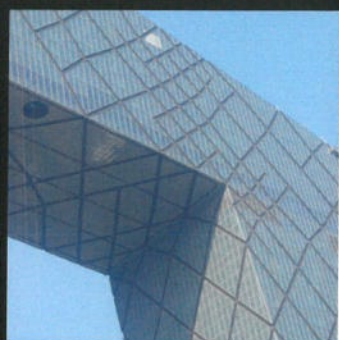
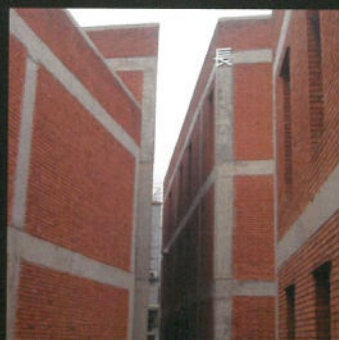
WE HEBBEN ONZE BEELDEN GEORDEND IN 3 GROEPEN:

- TRADITIONELE PATRONEN -
- GELAAGDE VLAKKEN WAARBIJ DE LOSSE HUID BEELDBEPALEND IS -
- CONSTRUCTIEVE OPBOUW MET EEN DECORATIEVE RITMIEK -

DE BEELDEN - HERKENBAAR OF NIET - ZIJN IN ELK GEVAL EEN INSPIRATIEBRON.

HSBC

EEN ANDER(e) CHINA(reis)

De overgang van A et A naar een onbekende SRC-groep was groot evenals de te bezoeken objecten. Geen moderne architectuur meer maar toeristische bezienswaardigheden. Al hadden we in Hong Kong nog even de gelegenheid om de Hong Kong Bank van Foster en de, iets jongere China Bank van Pei, na ca. 20 jaar, terug te zien. Twintig jaar geleden was Hong Kong voor ons een belevenis, nu na Shanghai had het iets van die oude glorie verloren. De bebouwing heeft zich nog meer verdicht, ook rond genoemde banken, en het is er nog drukker en in veel buurten een beetje shabby geworden. De China Bank heeft twee hoge sprieten op het dak, dat zie je vaker en heeft met Feng Shui te maken. Waarop Foster een glazenwassersinstallatie op zijn gebouw zette, die als twee kanonnen op de China bank gericht zijn. In de Hong Kong Planning & Infrastructure Gallery zagen we een boeiende tentoonstelling over de toekomst van de stad, o.a. een aantal plannen voor de invulling van het oude vliegveld.

Met de trein in 2 uur naar Guangzhou (Kanton), geen echt mooie stad, al ligt hij prachtig aan de Parelrivier, maar na HK een verademing, ruim opgezet en veel groen. Bezoeken een mooi park, twee interessante tempels en een markt, vroeger veel groter, maar dit straatje waar jonge honden en katten en veel gedroogde etenswaren verkocht worden (o.a. salamanders en diverse niet thuis te brengen produc-

ten), is voor de toeristen in stand gehouden. De volgende ochtend, vroeg op weg naar het prachtige, grote, nieuwe, moderne vliegveld hangt er een dikke smogdeken over de stad en staat de zon als een oranje maan aan de hemel. Vanuit Quilin maken we een boottocht over de Liyang, een zijrivier van de Parelrivier, die door schitterend karstbergengebied voert. Zoals overal drommen toeristen en hier idem zoveel boten. Op smalle bamboe vlotjes, bestaande uit

vier à vijf lange dikke bamboes, komen kooplieden langsrij. Één keer zien we een rij aalscholvers op een boomstam in de rivier. Met die vogels wordt gevestigd; door hun kelen af te binden, kunnen ze de gevangen vissen niet doorslikken. Een tochtje over het platteland, in een soort golfkarren voor 10 personen, geeft hier en daar nog een beeld van

China zoals het al eeuwen was. Rijstvelden waar alles nog handmatig gebeurt, visvijvers, een prachtig groot oud waterwiel, een authentiek maar vervallen dorp waar we het nogal Spartaanse huis van een oud echtpaar bekijken, ruimtes gegroepeerd rond een binnenplaats. Spreuken op rode linten bij de entree deur moesten het goede bewerkstelligen, maar een portret van Mao ontbreekt niet.

Op de terugweg in de bus legt onze Chinese gids aan de hand van huwelijksreizen/cadeaus de vooruitgang uit. Zijn ouders trouwden in de jaren '50 en kregen het boekje van Mao, een foto van Mao en een spiegel waar alle goede gevers hun naam op zetten, zodat je er vrijwel niets meer in kon zien. In de jaren '80 vroeg je een fiets, een horloge en een naaimachine, in de jaren '90 kwam daar een TV bij. Voor die tijd werkte je alleen maar, maar in '97 werd de arbeidstijd verkort. Vervolgens werd het lijstje aangevuld met een wasmachine en een koelkast en nu zijn het de 5 C's: cash, car, creditcard, condominium en carat (diamant in

je trouwring).

Johan loopt al een aantal dagen rond met een virusinfectie en hoorde van Joke Lanphen dat hij niet de enige A et A-er is. Mede gezien het tempo van de reis, vragen we om een arts. Die komt met assistent en onze Chinese gids als folk. Na een vluchtig onderzoek, mag hij mee naar het ziekenhuis voor foto's en drie uur aan 't infuus. Dat lijkt ons wat overdreven, maar voor deze weigering moet hij tekenen dat hij het ziekenhuis niet aansprakelijk zal stellen.

Hij krijgt drie soorten pillen, die overigens wel effect hebben.

Voor we de volgende dag naar Kunming vliegen, staat de Rietfluitgrot op het programma. In zijn soort prachtig en de verlichting gelukkig minder kitscherig dan op de foto's. Dan nog het 'Parelmuseum' met als doel 'verkoop'; de koffie is er uitstekend.

Ook Quilin en Kunming zijn ruim opgezette steden met veel

groen dat, in tegenstelling tot de gebouwen, uitstekend wordt onderhouden. De attracties van Kunming zijn de minderheden en het Stenen Woud, een gebied met grillige kalksteenformaties dat op de Werelderfgoedlijst staat. Er is ons een stevige wandeling beloofd, maar het eerste halfuur worden we over het (te mooi) aangelegde wandelpad voortgestuwd door drommen toeristen en in klederdicht gestoken vrouwelijke gidsen, allemaal maagd als je hun hoofdtooi moet geloven. Pas als we van de hoofdroute afwijken wordt het stil en rustig en kunnen we genieten van het inderdaad wonderlijk grillige landschap. Aan de rand van het gebied ligt een wat vervallen lemen dorp van één van de minderheden, fotogeniek door de maïs die overal in grote bundels te drogen hangt. Maar het dorp schijnt te moeten verdwijnen vanwege de Werelderfgoed

status!

Vlak bij ons in het centrum van Kunming gelegen hotel blijkt, midden tussen de hoogbouw, aan de rand van een afbraakgebiedje, nog een prachtig oud huis te staan, nu restaurant, waar we heerlijk eten.

Op de nationale feestdag, 1 oktober, houden we een dagje rust en merken dus pas als we per bus onderweg zijn naar Dali hoe krankzinnig druk het overal is, heel China heeft een 'gouden week' vrij.

De snelwegen zijn uitstekend, ze worden door mensen met bezems schoon gehouden en de vangrail met doekjes gepoetst. Maar het verkeer is chaotisch al rijdt het niet hard. Vrijwel niemand is verzekerd dus uiterst voorzichtig, maar er wordt continue gewitcht en vaak wordt ook de vluchstrook als rijbaan gebruikt.

Dali heeft een prachtige oude ommuurde binnenstad, maar ook drie miljoen inwoners. En je blijft je bij al die steden verbazen over de enorme hoeveelheid gloednieuwe hoogbouw, het perfect aangelegde wegensstelsel en de vaak prachtige groenaanleg. Daarnaast trekt Dali heel veel toeristen. Op de terugweg van een mooie boottocht over het Enhai-meer, loopt het verkeer dan ook volledig vast en doen we meer dan een uur over de 3,5 km naar het hotel. Even buiten Dali staan drie hoge pagoden uit de Tangdynastie, 9e eeuw, in de volgende 11 eeuwen hebben ze het soms zwaar gehad in oorlogen en bij aardbevingen en door de Rode Gardisten, maar ze zijn telkens weer gerestau-

古河
Gǔ Hé

新到
SPECIAL
SPECIAL
SPECIAL
SPECIAL
SPECIAL

reerd, evenals het bijbehorende boeddhistische klooster-complex. Zoals in alle boeddhistische kloosters komen ook hier heel veel jongeren die wierookstokjes branden en bidden of mediteren.

Door regen en laaghangende bewolking is er helaas van de omringende hoge bergen niets te zien en heeft de kabelbaan geen zin, waardoor we iets meer tijd hebben voor de binnenstad, waar naast veel mooie oude bebouwing ook veel in oude stijl wordt nieuwgebouwd. Daarna vertrekken we nog diezelfde middag naar het zo'n 170 km verder gelegen Lijiang. De binnenstad van Lijiang staat net als die van Dali op de Werelderfgoedlijst. Onderweg files maar ook veel mooie authentieke boerendorpen, wit gestucte muren, mooie loodgrijze pannendaken met opgewipte nokken en hoekkepers. Deze traditionele stijl wordt hier op het platteland ook voor nieuwbouw gebruikt, zelfs tot een paar lagen hoog. Overal op de velden wordt gewerkt, de rijst wordt geoogst en waar die al geoogst is wordt met manden mest opgebracht, waarna de velden worden geploegd of met de hak omgewerkt. Voor deze mensen geen 1 oktober vakantie.

De, na een aardbeving in 1996 deels verwoeste maar weer gerestaureerde, binnenstad van Lijiang is, hoewel één grote toeristenkermis, met zijn straatjes en riviertjes zeer de moeite waard. Vanwege de gouden week is alles versierd met chrysanthen in potten.

Via Chengdu, niet meer dan een hotelovernachting en een vluchtige blik op het gigantische Mao-beeld (volgens Paul

Theroux betaald van geld dat voor een stadion bedoeld was) vliegen we naar Xian. Hier veel hoogtepunten, we bezoeken: het nieuwe vrijwel volledig ondergrondse museum bij de Hanyang Tombes, de Pagode van de Wilde Gans, het Terracotta leger van Chin Shiuangdi (221-207); de moskee, oorspronkelijk 8e eeuws maar in zijn huidige vorm uit de Ming-periode (1368-1644) en de stadsmuur (14 km, 12 m hoog 15-17m breed) ook uit de Ming-periode. Daar we hier maar anderhalve dag zijn is er helaas geen tijd voor het Historisch Museum, dat één van de beste van China moet zijn.

Over de stadsmuur van Xian kun je fietsen en heb je een mooi uitzicht over de stad, maar de smog was toen wij er waren, zo dicht dat de 700 meter verder gelegen Beltoeren slechts een schim was. De moskee ligt midden in een drukke marktwijk, functioneert nog steeds en is, als de

preek niet uit de luidsprekers schalt, een oase van rust in de hectische binnenstad. Chin Shiuangdi betekent de eerste keizer van China, zo noemde hij zich in 221 v C. maar toen was hij al 17 jaar aan de macht waarin hij veel gebieden veroverde en tot één rijk maakte onder een hiërarchisch goed georganiseerd bestuur. Hij standaardiseerde maten, gewichten, schrift, munten en het aanleggen van wegen en het maken van rijtuigen. Er werden kanalen gegraven voor transport en irrigatie en het reeds bestaande systeem van muren werd aanééngesloten en uitgebreid tot de eerste Grote Muur van China. Historische geschriften van voor zijn tijd liet hij vernietigen en voor zijn hiernamaals richtte hij een 60 km2 groot mausoleum op met naar schatting 7000 terracotta krijgers, vele paarden, rijtuigen, etc.etc. Hij was dan ook de eerste keizer die niet zijn hele hofhouding in het graf meenam. Op één van zijn veroveringstochten, ver van Xian, stierf hij in 207 v C. een natuurlijke dood. Maar hij moest naar zijn mausoleum. Om de stank van zijn lijk te verbloemen, werd het op die terugtocht onder een lading rotte vis verborgen.

Tot slot terug naar Beijing waar een dikke smogdeken hangt en we 's middags nogmaals de Lamatempel bekijken. 's Avonds nemen we afscheid van de groep die nog een paar dagen blijft en vliegen de volgende ochtend vroeg naar Amsterdam.

Veel inzicht in hoe dit land reilt en zeilt hebben we niet gekregen. Politiek en het Mao-verleden lijken taboe, d.w.z.

er wordt niet over gepraat. Er wordt amper gebedeld, maar wel verzamelen bejaarden lege plastic flesjes om iets bij te verdienen. Sloppenwijken hebben we niet gezien en schijnen ook niet te bestaan. Vermoedelijk omdat de familieband nog zo sterk is dat mensen die van het platteland naar de steden trekken om er te werken, vaak hun gezin of kind(eren) in het dorp achterlaten bij de (groot)ouders en als ze werkloos worden weer terug gaan naar de familie. De ontwikkeling in de steden gaat razend snel, in tegenstelling tot het platteland dat wij zagen. Al verrijzen in veel dorpen her en der wel nieuwe grotere huizen. Waarschijnlijk betaalt met in de stad verdient geld, want veel werkende jongeren sturen een deel van hun verdiensten naar huis.

Na zo'n reis volg je het nieuws over China met totaal andere ogen en wordt lezen over dit enorme land heel veel boeiender. Hoe zal het verder gaan?

